

SØRUM-SPEILET

NUMMER 1-2026 - 32. ÅRGANG

Navn er viktig
Historien om Nordsjø
Blaker kirke - fortid og fremtid
Historielaget har mange gode hjelpere

Lederen har ordet!

Året 2026 har startet med en del urovekkende, politiske hendelser som også berører vårt land. Verdens sterkeste militærmakt styres av en person som synes å være impulsstyrt – og som bryr seg lite om sine mangeårige og trofaste alliansepartnere.

Selv om vi alle er berørt av dette, må vi i BSH jobbe ufortrødent videre med våre mange og viktige gjøremål.

Det store arkiveringsprosjektet på Nordli

I 2026 gir vi oss i kast med en jobb som kanskje vil bli like viktig for BSH som trykkingen og utgivelsen av bygdebøkene i sin tid. Alt er nå tilrettelagt for å begynne med vårt store ARKIVERINGSPROSJEKT. Når dette prosjektet er fullført, vil BSH ha full oversikt over hva som finnes av dokumenter og gjenstander. Dokumenter vil bli lagret i forskriftsmessige arkivbokser som tåler «tidens tann».

Til arkiveringsarbeidet har BSH anskaffet 4 bærbare PC-er som arkiveringspersonalet disponerer 100% under prosjekt-tiden.

I tillegg har Nordli en fast PC – slik at i alt 5 personer kan jobbe med arkiveringen samtidig.

Når prosjektet er ferdig, vil alt materiale BSH har bli søkbart på et par skjermers av besøkende publikum.

Vi i styret tror - at når jobben er ferdig – vil det bli attraktivt for publikum å besøke oss på Nordli og lete opp historiske dokumenter, bilder etc.

Navnestrid på skole i Blaker

– «Skansen skole og ressurscenter»

Navneforandringen fra «Haugtun skole» til «Skansen skole og ressurscenter» satte mange sinn i kok i Blaker på slutten av fjoråret.

Årsaken til navneforandringen antydes av noen å være et tiltak for å forhindre at tidligere Haugtun-elever skulle komme til å føle seg stigmatisert etter endringen av skolens elevbase. Helt uhørt – om dette er tilfellet.

Rune Brakestad og Kjell Hermann sørget for et møte med pressen om dette.

Den 1. desember 2025 ble det et møte med «Indre» utenfor skolen. Senere ble det lagt ut en protestliste på flere steder i bygda – og BSH fulgte opp med å legge ut lista på Facebook.

Etter hvert kom det inn drøyt 800 underskrifter – og disse ble overlevert ordfører Berland den 22. januar 2026. Ordføreren var imøtekommende med oss under overrekkelsen, og lovet å ta opp navne-saken i et kommunemøte den 4. mars. Da gjenstår det å se om vår protest fører fram.

Følgende arrangementer har representanter fra BSH deltatt i siden sist:

Møte 13. januar 2026 i regi av Kulturstiftelsen Visyn i Lillestrøm

Her ble det vist 2 filmer:

Nr. 1 – SPOR - Om Lillestrøms historie opp til 1814

Nr. 2 – DAMP – Om Lillestrøms historie fra 1814 – 1905.

Hege Undæs Hoel, Helge Hoel og Helge Seiertun stilte som «observatører» fra BSH.

Basert på deres inntrykk, har vi gjort avtale med Visyn om å kjøre filmene på et BSH-arrangement i Frogner tirsdag 3. mars. Nærmere annonsering av dette arrangementet vil komme.

Møte 19. januar i regi av «Tømmerruta og Øyeren natur – og kulturpark»

Møtet fant sted i Samfundet på Lillestrøm. BSH stilte med Dag Winding-Sørensen, Dag-Einar og Petter Hellerud og Vidar Harfallet – alle fra Slora Mølle.

Fikk etter møtet en tilbakemelding fra Dag Winding-Sørensen hvor han bekreftet at møtet var bra – og gav nye impulser til arbeidet på mølla.

Møte 20. januar med datter av racing-fører Trond Schea (1930 – 2014)

11. januar fikk BSH en e-post fra en dame som het Elin Warme Ragazzon.

Hun spurte om å få kjøpe Bygdebok nr. 1 – fordi hun hadde begynt å studere sine familie-røtter fra Sørums. Elin WR ble opplyst om at boka kunne leveres gratis, og jeg foreslo henting på Nordli 20. januar, fordi det da var dugnad der. Elin WR dukket opp rett før vi avsluttet.

Som meget motorsportinteressert spurte jeg EWR ganske raskt om hun var i slekt med racing-legenden Trond Schea – og det var hun! Hun var faktisk hans datter!

Elin «Schea» fikk en meget god mottakelse på Nordli, og har etter møtet besøkt «vår» Elin hjemme i Skjea-Stua, hvor hennes oldefar Bernt vokste opp. En egen artikkel her i bladet forteller mer om møtet mellom Elin «Schea» og vår Elin Mørk.

Betaling av årskontingenten for 2026

Som opplyst i vårt siste nummer av Sørums-Speilet, blir årskontingenten f.o.m. 2026 sendt ut digitalt.

For å få til dette mest mulig sømløst i forhold til tidligere system, trenger vi e-postadressen til våre medlemmer.

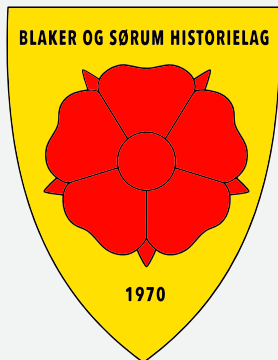
Ved utgangen av 2025, ble det konstatert at vi mangler en god del e-postadresser for våre medlemmer. Vi har nylig sendt de medlemmer det gjelder en SMS. Responsen har vært ganske bra – men det er fortsatt en del adresser vi mangler. Vår plan er å ringe til disse medlemmene og få avklart om det er nødvendig å tilsende vanlige giroer.

Vi er fullt klar over at en god del av våre medlemmer er godt oppe i årene og ikke aktive deltakere i den «digitale verden».

Styret i BSH er derfor istedenfor fullt innstilt på å få til den nye betalingsløsningen så «knirkefri» som mulig.

Helt til slutt – allerede 13. februar begynner planleggingen av årets DKS aktiviteter på Vølneberg skole og Slora Mølle. Vi satser på at våre gode og trofaste hjelpere igjen stiller opp og tar en tårn for våre lokale skolebarn.

Per Stykket

SØRUM-SPEILET

Medlemsblad for
Blaker og Sørums Historielag

Redaksjonen

Randi Fjørstad – 901 42 163
Anne-Marie Lund – 477 57 261
Elin Mørk – 958 62 613
Ingun Orderud – 995 14 523

E-post

blakerogsorumhistorielag@outlook.com

Adresse

Blaker og Sørums Historielag
Nylandveien 3
1923 Sørums

Styreleder

Per Stykket
Telf. 909 65 313
E-post: psty@online.no

Kontonummer: 1321 08 05189

Vipps nr.: 75141

Org.nr.: 984252994

Hjemmeside

www.blakerogsorumhistorielag.no

Korrektur

Lillian Mobæk

Grafisk design

Kirsebom Foto & Media
www.kirsebom.no

Opplag

600 eksemplarer
ISSN 1894-8154

Trykk

X Ide As, 1472 Fjellhamar

Forsidebilde:

Bilde av Lise Roll-Hansen på sykkel.
Foto: Randi Fjørstad

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller
fotograf.*

PÅMINNELSE

om årsmøte i Blaker og Sørums Historielag

Dato: tirsdag 24. mars 2026 kl. 18.00

**Sted: Sørumsand kommunehus (Det gamle rådhuset)
Kuskerudveien 11, Sørumsand**

**Informasjon om årsmøtet er lagt ut på Facebook og på historie-
lagets hjemmeside www.blakerogsorumhistorielag.no.**

Saksliste:

1. Godkjenning av innkalling og saksliste
 2. Valg av møteleder, referent og to til å undertegne protokollen
 3. Årsberetning 2025
 4. Revidert regnskap 2025
 5. Forslag til arbeidsplan for 2026
 6. Forslag til kontingent for 2027
 7. Forslag til budsjett 2026
 8. Innkomne saker:
Frist for å sende inn forslag til behandling på årsmøtet må være styret i hende senest 4 uker før møtet, dvs. 27. februar 2026.
Forslagene sendes til leder Per Stykket, epost: pstykket@online.no, eller tlf: 90965313
 9. Valg av leder, styremedlemmer, valgkomite og revisor, samt utsendinger til årsmøte i Romerike Historielag.
- Stemmeberettigede er de som har betalt kontingent for 2025, eller er innmeldt senest 6 uker før årsmøtet (jfr. vedtektenes §3).

Endelig saksliste og møtepapirer blir lagt ut på hjemmesiden vår før møtet. Papirene vil også bli delt ut på møtet.

Etter årsmøtet blir det litt servering.

KONTINGENT 2026

Faktura vedrørende kontingent for 2026 ble sendt ut med e-post til medlemmene i slutten av januar.

Avsender står som «Postmaster» og kan være lett å overse. Når du åpner e-posten ser du at den er fra Blaker og Sørums Historielag og at forfall var 15. februar.

Har du skiftet e-postadresse nylig, så vær vennlig å varsle oss om dette.

Medlemmer som ikke har e-postadresse får faktura tilsendt i posten.

Innhold

Lederen har ordet	2	Stor takk til banken!	13
Påminnelse om årsmøte	3	Blaker kirke - fortid og framtid	14
Fortellingen om Lillestrøm kommune	4	En kronologisk fortelling om kirkene i Blaker	16
Navn er viktig	5	Historielaget har mange gode hjelpere	18
Bjerkeselekter i Søgarn	6	Forbindelse mellom Blaker og Midtvesten	20
En hyggelig dag på Nordli	9	Jakten på fortiden - en oktoberdag i 2025	23
Historien om Nordsjø	10	Jakten på fortiden	28

Fortellingen om Lillestrøm kommune

Et formidlingsprosjekt om fortid, nåtid og felles framtid

Av Hege Udnæs Hoel

Litt om de to ferdige filmene i prosjektet

Kulturstiftelsen Visyn er en stiftelse som arbeider for å øke kunnskapen om vår regions lokalhistorie. Etter at de tre kommunene Fet, Skedsmo og Sørumsdal ble slått sammen til storkommunen Lillestrøm i 2020, er dette et tiltak for å forene de tre kommunene. Målet er å styrke identitet og tilhørighet i Lillestrøm kommune.

Visyn planlegger å lage 4 filmer om historien til Lillestrøm kommune, og to filmer er nå ferdige og blitt presentert.

Film 1 «SPOR» viser historien i de sammenslåtte kommunene Fet, Skedsmo og Sørumsdal fra siste istid frem til 1814 (vises 3. mars kl. 18 på Frogner. Se plakat i bladet).

Film 2 «DAMP» viser utviklingen i perioden 1814 -1905 (vises 3. mars kl. 19 på Frogner. Se plakat).

Film 3 «FRIHET» skal handle om perioden 1905 -1945 (den er nesten ferdig).

Film 4 «NYTT FELLESSKAP» skal handle om perioden 1945 -2020 (planlegges).

Målgruppene er:

1. Elever i grunnskolen i Lillestrøm kommune.
2. Alle som bor eller arbeider i Lillestrøm kommune.

Filmene var en stor opplevelse å få se. De viser hvor flott den nye kommunen er, både med beliggenheten, naturen og ikke minst hvor mye den rommer av historiske severdigheter som befolkningen bør bli kjent med.

Innholdet i filmene er følgende:

- Hvem var de som bodde her før oss?
- Hvordan var det å leve i Skedsmo, Lillestrøm, Strømmen, Fet, Blaker, Frogner og Sørumsdal?
- Hvordan har vi blitt til det vi er i dag?
- Hvor går vi?

Her er eksempler fra noe av innholdet og områdene vi ser i filmene:

- Vannkraften i Bingsfoss og tømmerfløtingen
- Fetsund lenser og arbeidet på elva
- Sagbruksvirksomheten som har gitt Lillestrøm tilnavnet «Flisbyen»
- Bygdeborger

- Fetsund batteri, en del av forsvarsverket
- Blaker Skanse, festningsanlegget fra 1682
- Frogner gamle kirke
- Livet til folk som bodde på husmannsplasser, skolegang og hvordan brødfø familien
- Fra korn til brød. Slora Mølle i Blaker, Landhandleren
- Skolegang og opplæring. Gamle Vølneberg skole i Sørumsdal
- Tertitten, den smalsporede banen fra Sørumsdal i 1896 som fraktet tømmer og korn, post og pakker

Det var en fornøyelse å se hva de har fått til ved å anskueliggjøre dette med tidsriktige klær og utstyr, barn, unge og eldre folk som spilte sin rolle ved å leve seg inn i hvordan tilværelsen må ha vært.

Produksjonen av filmene, regien, ikke minst aktørene som deltok og fortellerstemmen var imponerende. Nydelige bilder. En ble rett og slett stolt av å bo i en slik kommune.

Da er det å håpe at mange innbyggere får lyst til å se disse filmene og neste sjanse er:

ÅPENT MØTE

VELKOMMEN TIL FILMKVELD I FROGNER KULTURSENTER

TIRSDAG 3. MARS 2026 KL. 18

ARR: BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG

Kulturstiftelsen Visyn viser del 1 og del 2 av et filmprosjekt om fortid, nåtid og felles fremtid i den nye storkommunen Lillestrøm.

Filmkvelden arrangeres av Blaker og Sørumsdal Historielag. Laget har tro på at man gjennom formidling av lokalsamfunnets historie, og ved å dele visjoner om fremtiden, kan forsterke følelsen av identitet, tilhørighet og trivsel også i en så stor kommune som Lillestrøm. Kommunen er Norges 9. største kommune med sine nær 100 000 innbyggere.

PROGRAM:

Kl 18 Film 1 «Spor» tar for seg de sammenslåtte kommunene Skedsmo, Fet og Sørumsdals historie frem til 1814.

Kl 19 Film 2 «Damp» viser utviklingen i perioden 1814-1905

Kl. 20 Kaffe og samtale om film 3 som er under arbeid. Den handler om perioden 1905-1945. Det er fortsatt fullt mulig å komme med gode ideer/innspill om hva som kan være viktig å ha med i denne filmen.

(Det blir en kort innledning før hver film, og en kort benstrekk mellom film 1 og 2)

GRATIS INNGANG TIL FILMEN

PARKERING ved Melvold svømmehall

SALG AV KAFFE OG KAKER ved Frogner Sanitetsforening

Fra venstre: Per Stykket, Reidun Skomdal, Rune Brakestad, ordfører Berland, Kjell Hermann, Ellen Ihlebekk og Njål Foss.

NAVN ER VIKTIG – derfor skaper det engasjement.

Av Randi Fjørstad

**Den gamle Haugtun barne-
skole i Blaker ble revet i 2024.
Nå er det bygget en ny skole på
samme sted, med nytt navn. Det
har lenge blitt spekulert på hva
skolen kom til å hete. Plutselig
en dag kom det opp et skilt på
veggen – med navnet Skansen
skole og ressurscenter, et navn
som overrasker og setter
sinnene i kok.**

To driftige karer, Kjell Hermann og Rune Brakestad, har fulgt opp misnøyen med navnet. På vegne av ei aksjonsgruppe stilte de 22. januar 2026 på et møte med Lillestrøms ordfører Kjartan Berland og overrakte ham en begrunnelse for hvorfor navnet som er valgt ikke passer, og at navnevedtaket bør endres.

Med seg til møtet hadde Hermann og Brakestad 800 underskrifter fra folk som mener at navnevalget av både historiske og praktiske grunner bør gjøres om. Andre støttespillere møtte personlig. Per Stykket (leder) og Njål Foss (styremedlem) representerte begge Blaker og Sørums Historielag, Reidun Skomdal (leder) representerte Blaker Skanses Venner, samt Ellen Ihlebekk fra aksjonsgruppa deltok på møtet.

Kjell Hermann førte ordet på vegne av aksjonsgruppa og pekte på følgende:

«Lillestrøm kommune vedtok gjennom et benkeforslag å gi den nye skolen på tomten til tidligere Haugtun barneskole navnet Skansen skole og ressurscenter. Dette ble i liten grad kjent i bygda, og mange oppdaget navnevedtaket først da skiltet kom opp på skolebygget.

For oss som bor her, er dette vanskelig å forstå. Navnet Skansen er allerede sterkt knyttet til ett bestemt sted, om lag 800 meter unna, med over 300 års historie. Skansen har vært et nasjonalt forsvarsverk, et viktig utdanningssted som har rekruttert formingslærere til nær sagt hele kommune-Norge i nesten 90 år og har de siste tiårene utviklet seg til å bli det kulturelle sentrum for bygda, nærområdet, Lillestrøm kommune og for landet. Når folk snakker om Skansen, historisk, kulturelt eller i dag, er det dette stedet alle mener og ser for seg.

Å gi den nye skolen samme navn vil skape forvirring i nåtid og framtid. Mange vil spørre: «Hvilken Skansen?» Skansen har gjennom generasjoner hatt en sterk identitet og en helt spesiell betydning for Blaker og bygdene rundt. Det er et sted folk er stolte av, og som har vært med på å forme lokal-

samfunnet.

Navnet som nå er spikret på veggen og forankret i kommunens sakspapirer, er imidlertid ikke forankret i befolkningen. Ordfører, vi ber derfor om at saken behandles på nytt, og at dere kommer fram til et annet navn som gir den nye skolen en egen og tydelig identitet, og som lett kan forankres i lokalsamfunnet.

Da navneskiltet kom opp, opplevde mange at vedtaket var gjort uten tilstrekkelig kjennskap til lokale forhold. Det førte til at en aksjonsgruppe ble etablert. Vi har samlet inn over 800 underskrifter, og møtt bred støtte i lokalsamfunnet for ønsket om å finne et annet navn på den nye skolen.

Vi ber derfor om at ordfører og kommunestyret tar dette sterke og tydelige ønsket fra bygda på alvor, og vurderer et annet navn enn Skansen. Takk for at vi fikk overlevere oppropet og for at dere har lyttet. Vi ønsker ordfører og kommunestyret lykke til med den videre behandlingen av saken.»

Ordfører Berland var imøtekommende og positiv til tiltaket. Han lovet også å sette protesten på sakslisten til kommunestyremøtet den 4. mars.

Bjerkeslekter i Søgarn

Tre generasjoner på Søgarn Bjerke

Av Hans Hilmar Bjerke

Jeg har tidligere skrevet i Skytilen om Bjerkeslekter i Søgarn (2019 og 2021). I denne fortellingen vil jeg skrive om «husmødrene» Alette (f. 1845), Anna (f. 1879) og Asta (f. 1915). De var tre kvinner med ansvar for husholdningene i tre generasjoner på Søgarn Bjerke. Alette flyttet inn på Søgarn fra Løken i Ullensaker da hun og mannen kjøpte gården i 1874, mens Anna og Asta giftet seg til gården i henholdsvis 1902 og 1941. Alle tre kjente til hverandre selv om Asta flyttet inn på en nabogård da hun var 4 år og Alette 74 år. 13 år etter at Alette var borte, gifta barnebarnet hennes (Ole) seg med Asta. Årene 1891, 1921 og 1891 er valgt for å beskrive familiene og arbeidet på gården sett i kvinneperspektiv.

Alette Bjerke

I 1891 var det ekteparet Alette (1845-1928) og Ole (1843-1897) som styrte gården. De hadde 8 barn som alle bodde på gården: Karoline 23 år, Helga 21, Hans 19, Signe 16, Ole 14, Olaf 12, Gina 9 og Karl 4. Karoline gifta seg i 1891 med Lauritz Yssen og flytta til Kristiania, og Helga gifta seg året etter med Ole Hval og flyttet 1894 til Melvold i Frogner. Eldste sønn Hans, overtok gården 11 år seinere etter at faren døde i 1897 54 år gammel. Alette styrte gården i 5 år fra mannens død til sønnen overtok. Karl døde i 1903 året etter han ble konfirmert. I 1875 hadde husholdningen ei tjenestejente, en tjenestegutt, og en bortsatt av fattigvesenet. Den 8. mai 1879 skriver Ole et brev til doktor Ingjer ved «Blakjer Station». «De vil være af den Godhed at tilse den Syge Lægs Lem Anne», var beskjeden. I 1891 var det ikke lengre fattigfolk eller tjenestefolk på gården, men ungene begynte å vokse til og bidro med sitt.

Alette Birgitte Hertenberg kom fra Oppi (Oppen) i Ullensaker der hun var eldst i en søskenflokk på 6. Mannen hennes Ole var født på Søndre Romsaas i Ullensaker der storebror Simen (1829-1858) hadde tatt over gården, men han fikk hjernehinnebetennelse og døde i 1858 bare 29 år gammel. Oles nevø Olaus (f.1857) var i 1891 bonden på Romsaas. Olaus hadde to søsken Berte Gurine og Hans som begge var reist til Amerika sammen med tante Bolette (1839-1901) og hennes ektemann Lars Sørby. Ole og søstera Bolette hadde mye brevkontakt i årene rundt 1891. De skreiv om slektas helse og om jordbruksdrifta. Men mye dreide seg om et arveskifte fra onkel Hans (morbror) på Holt i Rælingen. I 1894 var Bolette for dårlig til å skrive sjøl og nabo Nils Kaastad skriver om forholdene i Canby, Yellow Medisine, Minnesota: «Jeg kan ikke vorse at tiderne har verret meget glimrende siden vi kom til America, og Folk som har verret her 40 aar har ikke seet saa daarlige tider som nu, men jeg har seet dem meget verre flere gange i Norge.»

Velstand var det ikke på gården til Ole og Alette i 1891. De hadde ikke penger til å

Alette, første kvinnen i fortellingen.

reise for å besøke Oles søster i Amerika, men ungene var friske og på vei «ut av redet». Ole satt i formannskapet; fra panteregistre finnes underskriften hans på et pantebrev på kr 10000 til Sørums fattigkasse. Politikerne så folks problemer og egen fattigskatt gikk til de trengende.

Anna Bjerke

I 1921 hadde ekteparet Anna (1879-1963) og Hans (1872-1938) hatt ansvar for gårdsdrifta i 19 år. Deres 5 barn var Borghild 18, Olaus 14, Hilda 11, Ole 6 og Astrid 1. Hans' mor Alette var blitt 76 år og bodde på gården. Lars Sørensen, 66 år bodde i Søgarn mot betaling fra fattigvesenet i Kristiania. Sørensen var maler og hadde vært i Amerika før helsa førte han ut i fattigdom. Anna var eldst i søskenflokk fra Nannestad og hun var 12 år da moren døde i barsel i 1891. Faren døde tre år seinere tre måneder før hun ble konfirmert. Hun vokste derfor opp hos sin tante Karen, gift Berger.

Hans hadde bygd nytt stabbur 1912, ny låve i 1916 og bryggerhus i 1921. Han satt i Sørums herredstyre fra 1929-1931 som varaordfører.

Asta Bjerke

I 1951 hadde ekteparet Asta (1915-1996) og Ole (1915-1997) drivi Søgarn Bjerke i 10 år. De hadde 4 barn Marit 8, Inger Lise 6, Aase 4 og Hans 1. Asta var født og døpt på Rikshospitalet og levde et par år på Hauger i Lørenskog, så et par år på Vestre Strøm i Rælingen ved Strømmen før hun i 1919 flyttet til Bjerkehaugen. Hun gikk på fagskole i husstell på Mork i Eidsvoll der undervisningen også omfattet fjøsstell. Her fikk hun venninner som varte livet ut.

Ole var født på gården og fikk «Spansken» i 1918 tre år gammel. Han overlevde den uten mén. Da faren ble ufør etter en ryggoperasjon i 1931, måtte Ole avbryte utdanning. Han startet arbeid og voksenliv uten utdanning, mens faren ga råd og pålegg fra sykesenga.

Husholdningen på gården

Kvinnearbeidet i Søgarn var omfattende både i arbeidstimer og type arbeidsoppgaver. Kvinnene skulle ved siden av å føde barn og stelle dem, også sørge for mat på bordet 4-5 ganger om dagen. Maten var i det vesentlige dyrket, lagret, konserverert og anrettet på bordet på gården. Maten skulle være variert for de oppvoksende barneflokkene og rikelig for hardt arbeidende kvinner og menn. Kvinnene gikk i mange av sine leveår gravide og trengte da ekstra mat. Det var i spiskammeret, matkjellern og på stabburet maten kunne hentes. Mjøl og egg kom hver dag fra fjøset og hønsehuset, og til høytider og fest ble det slaktet dyr. Sukker og salt ble kjøpt, og hveite- og rugmjøl måtte handles når dette ikke ble dyrket på gården.

I Søgarn hadde de sauer og dyrket noen år lin. Arbeidet før spinning av tråd fra linstrå og råull var krevende. Utfordringene var store for å få et godt resultat. Det var lang erfaring og gode nedarvede kunnskaper og verktøy sammen med evner til slikt arbeid som gjorde at kvinnene i heletatt begynte på slikt arbeid. Når tråden var spinnigjensto veving av tøy og sying av duker og klesplagg. Kanskje ble tråden farget også.

I Søgarn hadde de frukthage og grønn-

sakhage. Myndighetene oppmuntret til det. Til vinterlagring ble det dyrket gulrøtter, kål, kålrot, purre og hodekål. I frukthagen var det epletrær, rips-, solbær- og stikkelsbærbusker. Bringebær kunne det også være, men det var det mye av til skogs også. Det ble plukket blåbær, tyttebær og rognebær. Blåbæra kunne være moden i slutten av slåttonna. Poteter ble dyrket i rikelige mengder for å sikre mat gjennom vinter og vår.

Det var mange senger som skulle res med reint sengetøy. Og alle husrommene skulle vaskes og holdes i orden. En ting var egen familie med barn og mann, men tjenestefolk, fattigfolk og svigermor skulle også ligge godt. Om sommern og i høytider hendte det slekt og venner kom og kunne være i flere dager. I onnene var det behov for ekstra hjelp som krevde mer av husholdningen.

Kvinnene deltok alltid i fjøset. Alette og Anna håndmjølka kuene. Mjølkemaskinen kom i 1920-åra da elektrisk strøm var lagt inn. Vakuumpumpa til mjølkemaskinen måtte ha en elektrisk motor. Med mjølke-maskinen tok noen karer over mjølkinga. Kvinners arbeid var også å stelle kalver, griser og høner.

Omsorgsoppgavene var tøffe og gjaldt barn, menn, svigerfedre, svigermødre og fattigfolk. Den gang som nå herjet barnesykdommer, pandemi, slitasjesykdommer og alderdom. Gården var sted for sykdomspleie og omsorg til folk ble friske eller døde. Kvinnene måtte ofte opp om natta for å snu de gamle med store smerter i kroppen etter et langt og hardt arbeidsliv, eller trøste barn som ikke fikk sove. Og spanskesyken herja som korona gjorde i 2020-2021.

En del av stoffer til klær og sengetøy laget de sjøl av ull og lin. Her var det lange prosesser med å klippe ull, reingjøre ulla, karde, spinne og veve. Med lin tok prosessen flere år. Fra høsting til linduken eller skjorta var hvit og nystørket. Alt arbeidet var det kvinnene som hadde kunnskapen om og styrte. Kanskje fikk de hjelp fra flinke unger og en hjelpsom mann.

Asta og fru Hagen steller til selskap på kjøkkenet.

Konvolutt fra Bolette til Ole 1894.

Tall på kvinners arbeid på gården

Anna Jorunn Avdems bok *Oppe først og sist i seng* beskriver utviklingen av husmoryrket fra midten av 1800-tallet. Avdem beskriver naturalhusholdet som gammeldags og framhever bykvinners vaner med kjøp av varer i butikk. Kvinnene mine hadde ingen 9 til 4 jobb. Jeg vil forsøke å beskrive deres innsats i husholdningen/jordbruket og trenger da å finne tall på arbeidstimene i det daglige. Jeg antar at de jobbet 16 timer hver dag. Seine kvelder og netter gikk med til syng og forberedelser av morgendagens måltider. Arbeidsdagen begynte ofte før 6. Det er grunnlag for å vurdere deres arbeidsinnsats for å være to vanlige årsverk. De hadde lange dager og lite fri i høytider. Lørdager og søndager ble noe roligere enn hverdagene, men søndagsmiddag skulle være god og krevde sitt. Det ble tid til noen byturer for handel og besøk hos slekt. Sykdom krevde også turer til Kristiania/Oslo for behandling på sykehus eller legespesialist.

Kvinner ble ikke regnet med til yrkesbefolkningen.

Kvinnens arbeid i husholdningen på gårdene ble ikke regnet med til yrkesbefolkningen. De ble ikke grunnlag for noe brutto nasjonal produkt (BNP). Husholdning har igjen plass i pengeøkonomien. I Amtmandens Døtre skriver Camilla Collett (1813-1895) om slitet i husholdningen og hvordan enslige kvinner i stedet tar seg betalt arbeid. Camilla hadde sett sin mor Alette Dorothea Wergeland (1780-1843) trives svært godt i det sosiale liv i Kristiansand, men forteller at moren sank ned i en stol og gråt ved ankomsten til Eidsvoll.

I 1979 skrev Olav Ljones *Kvinner yrkesdel-taking i Norge i perioden 1875-1970*. Han skrev at i 1890 var 3,7 % av gifte kvinner

yrkesaktive, mens over 90 % av gifte menn var yrkesaktive. Sannheten var en helt annen. Kvinnearbeidet har betydd mye for den velstand vi etterkommere lever i, men det synes ikke i økonomiske statistikker.

Arbeid uten penger

Alette, Anna og Asta hadde lange arbeidsdager. I 1920 var et årsverk 2400 timer. 10 timers arbeidsdag var vanlig fram til 1919, da 8 timers arbeidsdag ble innført etter en kamp fra 1890. Årsverket var derfor 3000 timer i 1891. Jeg antar at kvinnene i jordbruket gjorde dobbelt arbeid, uten å få egne penger.

På gårdene ble det vesentlige av husholdningsarbeidet utført av personer som ikke fikk lønn. Ansatte og familiemedlemmer utførte arbeid mot kost og losji, men arbeid kan bare utføres når det er mat tilgjengelig. Mat er energien vi mennesker må ha for å arbeide. Ernæringsrådene viser at kvinner trenger ca. 450 kJ eller energien i et stort mjølkeglass per arbeidstime. Menn trenger 20 % mer energi. Fordi husholdningsarbeidet i jordbruket ikke er telt med i statistikken, har jeg brukt energi for å finne fram arbeidet kvinnen sto for.

Statistisk sentralbyrås (SSB) folketelling fra 1950 viser hva jordbruket bidro med i BNP. For årene 1890, 1920 og 1950 sto de for henholdsvis 40, 30 og 20 % av alt arbeid i Norge. Med beregning med energi får jeg 50, 40 og 30 % av BNP, altså 10 % mer. Tallene mine viser at kvinnene utførte halvparten av arbeidet i jordbruket i 60-årsperioden, og de bidro slik til den store andelen av verdiskapningen jordbruket sto for.

Bygdekvinne opplevde tap av anseelse

Statistikken viser at det i de tre generasjonene var en overføring av arbeidskraft fra jordbruket til industrien. SSB-tall gir 60 000 færre kvinnelige arbeidere på

Anna, Hans og barna i begynnelsen av 1930-åra.

gårdene i tiden fra 1890-1950. Noe som medførte et uthulet kvinne-fellesskap i jordbruket, fjernt fra et voksende forbruker- og arbeidssamfunn. Dette var det store hamskifte i jordbruket. Mange bygdekvinner opplevde dette som et tap av posisjon og anseelse i samfunnet.

Jernbanebygging på Romerike

Jernbanen endret gårdssamfunnene fra sjølberging til tjenesteyting og delvis penge-samfunn. Fra 1850 begynte jernbanebygginga på Romerike. Hovedbanen ble åpnet i 1854 fra Kristiania til Eidsvoll. De første åra var det anlegg av jernbanen med transport av masser under villene og bygging av digre trebruer (viadukter) over elver og veier. Flere stasjonsbygninger og perronger ble anlagt ved stoppestedene. Det var Robert Stephenson (1803-1859) som tegnet

viaduktene. Han var sønnen til oppfinneren av jernbanen. Trebruene sto i 30-40 år og ble erstattet av solide steinkonstruksjoner som det fortsatt står noen av.

I den første byggeperioden var det behov for bygningsarbeidere og kjørekarer til forskjellige hestedoninger, men snart var det andre arbeidsoppgaver på jernbanen. Stasjonen skulle bemannes med betjenter og stasjonsmestre. Stasjonene rommet også telegraf og post, og stedene ble dermed knutepunkter i bygdene på Romerike. Jernbanebygging var ikke bare stasjon og jernbanespor, men en ny samfunnsform som var kommet i Europa og USA. Joseph A. Schumpeter (1883-1950) beskrev jernbanebygging som en «kreativ ødeleggelse». Det gamle samfunnet ble lagt øde mens det nye vokste fram med jernbanen i sentrum. Det ble behov for boliger til arbeidere og alle andre ansatte. Mat måtte

Hans Hilmar Bjerke sammen med farmoren Anna

bli tilgjengelig for flere handelsmenn, håndverkere og private og offentlige tjenestemenn. Det som var byens privilegier etablerte seg i bygdebyene.

I nabolaget på Bjerke var det stasjonene på Kløfta og Frogner langs Hovedbanen som ble bygdebyene etter 1854. Postadressen ble Frogner stasjon. Kristiania trengte mjølk, og jernbanen fraktet fersk mjølk til byen hver hverdag. Det ble etter hvert meieri på Kløfta og Frogner som tok imot mjølka, og tappet på spann som passet i jernbanens mjølkevogner. Mjølk ble inntektskilden til gårdene, men en må huske at kvinnene bar den største byrden i omstillingen til pengeøkonomi. De mjølka kuene og styrte husholdningen. Vi sender en takk til alle som bidro.

Tidligere artikler i Skytilen skrevet av Hans Hilmar Bjerke

2016 nr. 4 - s. 3 Ærbødighet Hilmar Bjerke (9,5 sider)

2018 nr. 4 - s. 3 Bjerke Kjørelag i første halvdel av 1900-tallet

2019 nr. 3 - s. 3 Mjølk og kvinner på 1800-tallet (8 sider)

2020 nr. 2 - s. 26 Jordbrukskulturen i Skandinavia 800 f.Kr. – 1000 e.Kr. (5,5 sider)

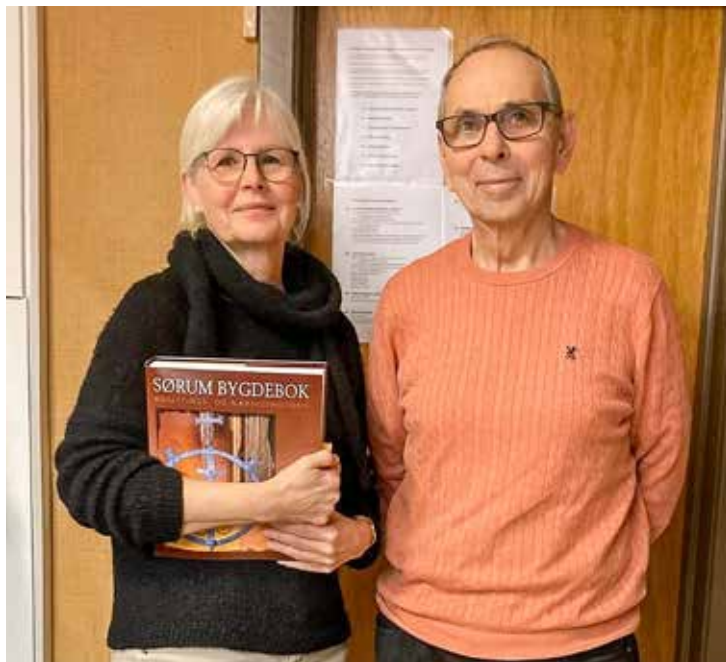
2021 nr. 1 - s. 28 Bjerkeslekter i Søgarn (3,5 sider)

Litt om meg.

Hans Hilmar Bjerke ble født på Bjerke Søgarn i 1950 og gikk på Frogner folkeskole. Utdannet agronom i 1970 og fysiker i 1978. Drev Søgarn fram til 1998. Arbeidet som fysiker ved Strålevernet i 40 år. Har bodd på Strømmen siden 1986, og skrev boka Oppgangssagene, utgitt av Sagelvas Venner i 2025.

Frogner stasjon omkring 1900. Midt på bildet i lang frakk står stasjonsmester Gundersen. Til høyre stasjonsbetjent H.P. Stenslet.

Elin Warne Ragazzon sammen med historielagets Leder Per Stykket i januar.

Elin Warne Ragazzon og Elin Mørk leser om Skjea og Elin W.R.s røtter i Sørums Bygdebok ved kjøkkenbordet i Skeastua i februar.

En hyggelig dag på Nordli

Av Randi Fjørstad

Besøk på Nordli: Alle åpne dager på Nordli er hyggelige - men noen dager blir ekstra hyggelige. Slik som dugnadsdagen 19. januar. Da det kom det en dame med et italiensk etternavn for å hente en bok. Hun fant frem til Nordli ved å sende en e-post til historielaget med spørsmål om bygdebok. Hun fikk raskt svar på henvendelsen. Slik ble den første kontakten opprettet.

Røtter i Sørums

Hun viste seg å være en person med skikkelig dype røtter i Sørums, og med et fødenavn godt kjent for de fleste her i trakten. Hennes fulle navn i dag er Elin Warne Ragazzon, men «pikenavnet» hennes var Schea. Elins far er den kjente racerbilføreren Trond Schea, og hennes oldefar Bernt (f. 1876) vokste opp i Skeastua, gården som historielagets nestleder Elin Mørk drev i 46 år, fra 1979 frem til den ble solgt i november 2025.

Navnet Ragazzon har Elin fra sin italienske ektemann, som er ihuga slektsforsker og har inspirert Elin til finne ut mere om slekten sin, bl.a. her i Sørums. Hun fikk god hjelp til å finne frem til Skeagården i bygdeboken, og var glad og takknemlig både for boken, hjelpen og praten rundt kaffebordet.

Det er slik historielagets hus på Nordli fungerer på sitt beste. Og historien stopper ikke her.

I ettertid, nærmere bestemt 29. februar, ble besøket på Nordli fulgt opp med en invitasjon fra Elin Mørk. Dersom Elin Warne Ragazzon hadde lyst til å komme på besøk til Skeastua for å se gården som oldefaren Bernt hadde vokst opp på, så var hun hjertelig velkommen. Det ville Elin W. R. svært gjerne, og Sørums-Speilet fikk følge med.

En «historisk dag» i Skeastua

Det ble en ualminnelig hyggelig formiddag på det koselige kjøkkenet i Skeastua, som fortsatt har originale tømmervegger og tak, og hvor redskaper, kjøkkenutstyr og alle gjenstander forteller en interessant historie fra gamle dager. Denne skikkelig kalde februar dagen ble en nydelig og varm opplevelse, med fyr i åpen peis, hjemmebakt kringle og informative og gode samtaler. Alle fire bind av Sørums bygdebok ble flittig benyttet. Elin W.R. fikk bekreftet gamle opplysninger, og hun fikk nye opplysninger som førte henne enda en generasjon tilbake i tid, helt til 1733. Det var

stas både for henne og oss.

Det var Elin W.R.s tippoldeforeldre Gunerius Nilsen og Berte Andersdatter som kjøpte Skeastua i 1881. Da var Gunerius og Berte 31 år gamle. De var begge født i 1850. Gunerius og Berte fikk 9 barn. Tre av dem døde som spebarn. En av sønnene het Bernt. Han ble Elin W.R.'s oldefar. Bernt var fem år da foreldrene kjøpte gården.

Tippoldemor Berte døde 29. september i 1911, kun 61 år gammel. I Ministerialbok nr. 19 for Sørums 1905-31 står det at hun døde av «hjerter og lever». Hun ble gravlagt fra Sørums kirke 5. oktober. Da var den yngste av barna 21 år. Enkemannen Gunerius Nilsen ble boende i Skeastua noen få år etter Bertes død, men så solgte han gården, flyttet til Kristiania, og bodde resten av livet hos sin eldste datter, Kalla Nikoline. Fra 1917 står Ole Johansen Hoel som ny eier av Skeastua.

Gunerius Nilsen døde 80 år gammel. I løpet av årene på gården tok familien på et tidspunkt i bruk navnet Schea, skrevet med ch. I ministerialbok nr. 19 for Sørums er både Gunerius og Bertes navn skrevet som Nilsen Schea. Før de kjøpte Skeastua hadde familien bodd både på Ulverud ved Vilberg og Yssimoen.

Elin Warne Ragazzon, f. Schea, har samlet mye informasjon om slekten, og kanskje blir det en bok til slutt. Redaksjonen i Sørums-Speilet ønsker henne lykke til med det videre arbeidet.

Kilder:

Sørums bygdebok Bind 1, 2, 3 og 4

Historielagets nestleder Elin Mørk

Ministerialbok nr. 19 for Sørums 1905-31.

Flyfoto av området på Høgda, ca. 1987. Bildeier Bjørn Myrås

Historien om Nordsjø

- Malingfabrikken på Høgda ved Sørumsand

Av Ingun Orderud

Alle som har bodd her i bygda noen år kjenner til denne bedriften, til daglig omtalt som Nordsjø malefabrikk. Derimot er det er kanskje ikke alle som vet hvordan og hvorfor denne fabrikken havnet akkurat her, og hva som skjedde videre.

Historien startet i Malmø i 1903, da to menn ved navn Nordström og Sjögren startet en fargehandel. Det naturlige navnet på bedriften ble da Nordsjö, ikke å forveksle med et havområde beliggende lenger vest. Senere kjøpte de opp den norske bedriften Alsecco A/S for å komme inn på det norske markedet, og begynte å produsere sandsparkel og lateksmaling. På midten av 50-tallet ble det bygd en ny fabrikk på Vollen i Asker.

Natt til 8. juni 1960 skjedde det at Nordsjø Farve- og Lakkfabrikk (som navnet og stavemåten var på den tida) brant ned til grunnen. På den tida var svenskfødte Ola B. Hanson eier av firmaet, etter tidligere å ha inngått et samarbeid med Nordström og Sjögren. Han ønsket å fortsette driften, og 15. juni ble det rykket inn en annonse i Dagbladet hvor de søkte etter en fabrikkbygning eller byggeklar tomt. I utgangspunktet var det ønske om å bli i Oslo, Asker eller Bærum, men så ville tilfeldighetene det at på Høgda i Blaker, rett utenfor Sørumsand, lå det en ledig fabrikkbygning. Den hadde vært tilholdssted for Nitteberg verksted, som da nettopp hadde gått konkurs. Historien om brødrene Nitteberg er å finne i Sørum-Speilet nr. 4-2024.

Selv om denne bygningen lå et stykke vekk fra ønsket destinasjon, brukte ikke de nye eierne lang tid på å bestemme seg. Har her et skjøte på at Nordsjø Farge- og Lakkfabrikk A/S kjøpte «Høgda», gnr. 78, bnr. 65 og «Snippen», gnr. 78, bnr. 66 av Blaker Sparebank for kr 375 000,-. Datert 24. juni 1960. Samtidig ble det også kjøpt en parsell,

gnr. 78, bnr. 133 fra Thorleif Vølneberg for kr 25.254,-. I salgsoppgaven står det at bygningen er oppført i 1951/52 i yttong-blokker og består av tre etasjer pluss kjeller, i alt 1400 kvm. gulvflate. Tredje etasje inneholdt leiligheter som arbeiderne kunne leie. Her står det nevnt tre leiligheter, men ingen jeg har snakket med kan huske mer enn to. De var leid ut så lenge bedriften besto. På tomten sto det også et skur på ca. 200 kvm. Salgsoppgaven nevner også vann fra kommunalt vannverk, rikelig med elektrisk kraft og automat-telefon direkte med Oslo. Blaker kommunale elektrisitetsverk fattet et enstemmig vedtak datert 15. september om å levere strøm til Nordsjø etter gjeldende tariff. Grunnavgift kr 80,- pr. kWh/år, energavgift på 4 øre pr. kWh for de første 1500 brukstimer og 3 øre pr. kWh for overskytende.

Bedriften hadde egen fargehandel (Feylings Farvehandel) og kontorer i Markveien 44 på Grünerløkka, av de ansatte på Sørumsand bare omtalt som Markveien. Huset bestod av butikk i første etasje, kontorer i andre og tre etasjer med leiligheter til utleie for

ansatte. Maling produsert på Sørumsand ble hver dag transportert inn til Oslo. Bedriften hadde egen lastebil som snart viste seg å være for liten, så det ble leid inn transport. Min svigerfar, Aksel Orderud, var hyret inn på lisens til denne kjøringen en periode på 60-tallet, og har siden fortalt om dette. Vintrene var kalde på den tida, helt ned til minus 40. Da sto lastebilen ferdig innendørs i fabrikk, og det var ryddet plass til en ovn inne mellom malingspannene. Det ble brukt en transportabel katalytt-ovn, den brukte en spesiell type bensin som ble kalt katalytt-bensin. Ovnene var rund og brant med åpen flamme på toppen med et deksel øverst. For sikkerhets skyld ble ovnene plassert nede i et 20-liters blikkspann. Etter en frisk spasertur om morgenen var det da om å gjøre å få festet en presenning godt over planet og komme seg ut på veien. Som ekstra isolering ble lemmene på bilen kledd innvendig med tynne huntonittplater. Det gikk bra hver gang, både med bil og last. Med tida ble lastebilene med plan erstattet med skapbiler og varmen kom da fra et diesel-aggregat.

Fabrikken med den gamle logoen på midten av 60-tallet. Foto privat.

På Høgda var det god plass for å utvide virksomheten, og det ble også gjort. Først ble selve fabrikken bygd ut, dette arbeidet var ferdig i 1967, i 1978 ble det føyd til en ekstra lagerbygning. I 1986 ble det fylt opp og laget en plan flate på eiendommen, som så ble asfaltert. Der ble det satt opp et telt på 300-400 kvadratmeter, og her ble det lagret emballasje. Arbeidsstokken ble utvidet tilsvarende. På tidlig 60-tall arbeidet det ca. tretten personer her, ti i produksjon/lager og tre på kontoret. På det meste var det 25-30 personer ansatt her. Noen ansatte fulgte med på lasset fra Asker, ellers kom de fleste nyansatte fra Sørumsand og omegn. De første årene fungerte bedriftsingeniøren som leder på fabrikken, men hyppige besøk av direktør Ola Hansson. I 1966 fikk Erik Ruud jobben som fabrikkssjef, en stilling han hadde fram til 1992.

Det meste som ble produsert på Sørumsand var vannbasert lateksmaling, men også alkydmaling (oljemaling), sparkelmasse og etter hvert en ganske betydelig produksjon av limstifter. Tre arbeidere var engasjert bare med dette. De råvarene som trengtes for å produsere maling ble transportert med lastebiler både fra Dyno (Dynea) i Lillestrøm og andre fabrikker, innenlands og utenlands. Det kom leveranser nesten daglig de senere årene da produksjonen var på sitt høyeste.

Det var ingen spesielle krav hverken til utdanning eller annen kompetanse for å jobbe i produksjon eller på lager, så mange fikk prøve seg her i årenes løp. Det endte likevel opp med en ganske stabil arbeidsstokk, enkelte hadde hele sitt yrkesaktive liv i Nordsjø-konsernet.

Og alle er enige om at det var et spesielt godt arbeidsmiljø her. Det ble lagt vekt på det sosiale og jevnlig arrangert firmafester, i tillegg til julebord hvor også ektefeller fikk være med. Det ble også arrangert tur til København, med dagstur derfra for å se på den nye fabrikken i Malmø. Etter hvert ble det også forskjellig sosialt samvær med de ansatte på Kolbotn. Men det aller viktigste var at det på Sørumsand ikke fantes noe hierarki innad i fabrikken. Alle var like gode enten de jobbet i produksjonen eller administrasjonen, og hele bedriften fungerte nærmest som en stor familie. Som et ekstra gode fikk alle ansatte kjøpt det de trengte av maling til kostpris, både til seg selv og nærmeste familie.

I løpet av 70- og 80-årene skjedde det en hel rekke oppkjøp og fusjoner i denne bransjen. I 1982 fusjonerte Nordsjø med Casco til Casco-Nordsjø A/S, senere ble bedriften en del av Nobel Industrier og navnet ble endret til Akzo Nobel. Det vokste da fram et felles skandinavisk marked for malingsprodukter. Fabrikken på Sørumsand gikk godt, men til slutt ble den likevel innhentet av utviklingen. Det var bygd en stor fabrikk i Sege utenfor Malmø, og produksjonen ble flyttet dit. Den 31.12.1992 var det endelig kroken på døra for Nordsjø malingfabrikk. Nå må det vel føyes til at produksjonen her på Sørumsand foregikk på en ganske tungvint måte, og omfattende utbedringer hadde vært påkrevd for å oppfylle tidens krav til miljø og HMS. Akzo Nobel eide fortsatt lokalene og leide dem ut til Blatt pakkesentral og andre småaktører. Senere ble lokalene solgt i flere etapper til Høgda Eiendom. Først selve fabrikken, og noen år senere

ferdigvarelageret med tilhørende tomt. Gjenbruksstasjonen ligger også på det som var fabrikkens eiendom. Bolighuset som ligger i krysset ved Fossumveien tilhørte også fabrikken, det er nå skilt ut og solgt privat.

Casco hadde et lager til maling på Kolbotn, og i 1989 bygde de et nytt på 5000 kvadratmeter hvor det også var plass til kontorer. Nitti kontoransatte var det her på det meste. En del av arbeidsstokken fra Sørumsand fulgte med til Kolbotn i 1993. I 2010 ble også dette lageret flyttet til Sverige, og alle Nordsjø-produkter blir nå lagret i Malmö. Så all Nordsjø-maling som selges i Norge fraktes derfra med lastebiler. Kontorvirksomheten på Kolbotn fortsatte en del år til, men nå er det slutt med det og. På tampen av 2025 ble lokalene tømt og ryddet, hallen skal nå rives og området brukes til boliger.

Det meste av malinga som ble produsert på Nordsjø var hvit. For å få ønsket farge på det ferdige produktet ble det tilsatt et kraftig fargestoff, kalt en brekkfarge. Denne prosessen kalles å brenne malinga. På slutten av 80-tallet ble det plassert manuelle fargeblander-maskiner ute hos fargehandlerne, slik at malinga kunne brennes der. Nå kunne kundene velge nøyaktig den nyanse de ønsket, tidligere hadde de måttet velge mellom det som var å få. I fabrikken på Sørumsand ble det opprettet en egen serviceavdeling for dette fargeblander-systemet. Maskiner som trengte service eller reparasjon ble sendt til fabrikken, eller folk derfra reiste rundt i landet til de forskjellige fargehandlerne. Denne avdelingen ble også flyttet med til Kolbotn for en tid. I 1996 ble den flyttet tilbake til Sørumsand og installert i det tomme ferdigvarelageret, som bedriften

da fortsatt disponerte. Fra 2005 til 2016 holdt den til i leide lokaler i smia på Blaker Skanse, før turen igjen gikk til Kolbotn. Hvor den er nå vites ikke.

Av andre ting som har skjedd i nyere tid kan nevnes at Nordsjø i 2010 bygde en ny fargehandel på Ensjø, Norges største. Dette til erstatning for Markveien, som da var blitt for liten. I 2024 kom det plutselig en beskjed fra høyeste hold i Sverige om at alt salg av maling skulle avvikles. Dette var det en nederlandsk direktør som sto bak, og han hadde på en eller annen måte fått de andre direktørene med seg. Akzo-Nobel skulle nå konsentrere seg om å produsere maling, ikke lenger selge den. Ingen av de norske direktørene ante noe på forhånd. De var tvert imot akkurat i ferd med å planlegge en utvidelse av forretningslokalene, for salget gikk godt. Ordre er ordre, så i

mars 2025 ble fargehandelen i Oslo lagt ned, sammen med en tilsvarende forretning i Bergen. Så vil framtida vise om dette var en gjennomtenkt avgjørelse.

Når det gjelder den gamle fabrikken på Høgda derimot, er det fortsatt full aktivitet der. Nå i februar 2026 er status følgende: Høgda Eiendom har solgt videre til Sørumsand Industribygg AS og Oioi AS som i dag eier stedet sammen. Ferdigvarelageret har blitt en logistikkavdeling under Sørumsand videregående skole hvor elevene øver seg på å kjøre truck og navigere inne på et stort lager. Råvarelageret er bygd om til et flexilager hvor alle kan leie seg plass. Døhlen Dekor, som driver med reklame og foliering av biler, leier store deler av produksjonslokalene i 1. etasje pluss kontordelen. Franz Jæger (brannsikre skap) og Noractor (glassfasader)

har begge lagerplass her, og i løpet av våren flytter Sørum Bil og Lakk inn.

Jeg må innrømme at navnet Høgda, selv om det er et utmerket og passende navn på plassen, inntil nylig var ganske ukjent for meg. Nå er det mer enn tretti år siden fabrikken ble lagt ned og enda lenger siden Nordsjø-navnet forsvant, men alle vi som hadde et forhold til stedet den gangen vil nok fortsette å tenke på det som Nordsjøtoppen og Nordsjø malefabrikk.

Kilder til denne artikkelen:

Sigmund Nordlund, ansatt på Nordsjø i 1964, Bjørn Myrås ansatt 1977 og Arve Orderud ansatt 1985.

Arve fant seg ny jobb da fabrikken på Sørumsand ble lagt ned i 1992, de to andre ble i firmaet fram til oppnådd pensjonsalder.

Slik ser fabrikken ut i dag. Foto Ingun Orderud

Slik ser fabrikkområdet ut i dag. Teltet ble fjernet og sendt i retur midt på 90-tallet, resten av bygningene ser ut som de gjorde da fabrikken var i drift – utvendig. Innendørs har det vært omfattende forandringer. Foto Øystein Orderud.

Stor takk til banken!

Tekst og foto: Randi Fjørstad

Den 18. desember 2025 delte Romerike Sparebank ut julegaver til lag og foreninger på Romerike. Til sammen delte banken ut 5 millioner kroner fordelt på 151 glade mottakere. Julegaveønskene var på forhånd sendt elektronisk til banken. Over 200 sendte inn ønskeliste for sin klubb eller forening. Ønskene varierte fra store, dyre ønsker til små og ikke så dyre. Men for en forening med lite penger kan selv små ønsker bli uoverkommelige å gjennomføre, så alle gavene var svært velkomne.

Det knyttet seg noen begrensninger til hva man kunne ønske seg en pengegave til, og av de drøyt 200 ønskene var det som nevnt 151 som fikk ønsket sitt oppfylt. Det er flere korps som nå kan gå til innkjøp av ekstra instrumenter, kor kan fornye notestativene sine, andre kan kjøpe seg ny kaffemaskin, noen trenger flere tenniseraketter, hjelmer, kano og annet utstyr.

Gavene varierte fra 130 000 kroner og ned til 6 000.

Blant de heldige var Blaker og Sørums Historielag som fikk 10 000 kroner. Historielaget hadde sendt inn ønske om støtte til å holde årets julelunsj for de ca. 60 medlemmene våre som hvert år gjør en frivillig innsats for laget ved å delta i ulike arbeidsgrupper. Alt fra styre, redaksjon, turgruppe, kalenderkomite, vedlikehold av Slora Mølle, holde mølleskole hver vår, gammeldags skole på Vølneberg hver vår, passe på turstier og pilegrimstier, og ikke minst rodeansvarlige som deler ut Sørums-Speilet i postkassene 4 ganger årlig til de 450 medlemmene våre som bor i Sørums. Uten denne innsatsen ville det ikke vært noe historielag. Ca. 40 av de inviterte hadde anledning til å delta på julelunsjen i år, som ble holdt på Meierigaarden Kro i Lørenfallet.

Utdelingen av gavene skjedde i bankens lokaler i Lillestrøm. Det ble servert gløgg og pepperkaker og stemningen av upåklagelig. Bankens funksjonærer stilte med røde nisseluer og ropte opp de heldige mottakerne i tur og orden. Mottakerne måtte fortelle hva de hadde ønsket for sitt lag. Slik fikk vi en god oversikt over og de mange ulike lag og foreninger som finnes på Romerike, og hva de strever med å få til. Det er flott at banken deler av sitt overskudd - og gir kjærkomne tilskudd til en stor og variert frivillighet på Romerike. Vi håper dette blir en tradisjon.

Lokalbanksjef Thorbjørn Einset på Sørumsand sammen med nestleder i historielaget, Elin Mørk, og sjekken på kr 10 000.

Glade givere og mottakere i Romerike Sparebanks lokaler 18. desember.

Blaker kirke i vinterskrud med det nye gjerdet i forkant. Servicebygget til høyre inneholder kjølerom og et lite seremonirom i tillegg til toaletter. Etter at det ble tatt i bruk, har det fine, gamle kapellet i bakgrunnen til venstre mest blitt brukt som lager for bl.a. gressklipper og annen hageredskap. Heldigvis er det er slutt på det nå.

Blaker kirke – fortid og framtid

Tekst og foto: Ingun Orderud

Onsdag 21. januar avholdt Blaker Bygdekvinne­lag et møte i Blaker kirke, for at vi alle skulle bli bedre kjent med kirka, både hva som har skjedd gjennom tidene og planer for framtida. Turid Gjærde, som er medlem av både menighetsrådet og Blaker Bygdekvinne­lag, holdt et engasjert foredrag om kirkens historie. Den står her i bladet som egen artikkel.

Etter at vi hadde hørt denne interessante historien, gikk vi alle sammen over til kapellet, hvor kirkeverge Peter Straumann orienterte om det planlagte restaureringsarbeidet. Det sto en omfattende artikkel om dette prosjektet og kapellet som helhet i Sørumspeilet nr. 3-2025. Siden har det ikke skjedd så mye, vinteren vil gå med til grunnundersøkelser. Kappellet ligger helt ute på kanten av en ganske bratt skråning, og etter flere rasulykker i distriktet de senere år, er det nå blitt mye større fokus på sikkerhet.

Det var i utgangspunktet tre alternativer for dette gamle kapellet: Riving, flytting eller bevaring på stedet. Siden det har blitt vedtatt å pusse det opp, og riksantikvaren har uttrykt sin store begeistring, så kommer nok ikke riving på tale. Alternativ

to er å plukke huset forsiktig ned og flytte det. Noen helt klar plan for en ny beliggenhet er det ikke, bare at det må ligge like i nærheten. Hensikten med kapellet er at det skal kunne brukes i tilknytning til og som alternativ til kirka. Alle håper selvsagt at det kan restaureres der det står nå, men det vil ikke bli brukt mange millioner på oppussing hvis det ikke er helt sikkert at grunnen er trygg. Kappellet har ligget der det er nå uten problemer i snart hundre år. Så da får vi håpe og tro at det vil kunne gjøre det i mange år ennå, til glede for bygdas befolkning.

Vel tilbake i kirka gikk Peter Straumann over til å fortelle om den pågående utvidelsen av kirkegården. Det sto også et stykke om dette i Indre Akershus Blad 27.05.25. Reguleringsplanen for utvidelsen

ble godkjent i 2017, men grunnet forskjellige utfordringer kom ikke arbeidet i gang før sist sommer. Denne utvidelsen ser ut til å være ganske omfattende, og vil gi nærmere 600 graver. Det nye nå er en navnet minnelund med plass til 187 urner, dette har det lenge vært et ønske om i Blaker. Ved Sørums og Frogner kirker har det alt vært minnelunder en tid, og ved Sørums har det allerede blitt nødvendig å utvide denne.

Det er vel mange som savner alle bjørketrærne i tilknytning til kirka. Noen hadde begynt å bli gamle, andre sto i veien for byggearbeidet, derfor ble det bestemt å felle hele rekka og heller plante nye. I forbindelse med utvidelsen blir også parkeringsplassen flyttet, og det er planlagt et nytt servicebygg på området. Hele arbeidet er beregnet å

Vi fikk et engasjert foredrag av Turid Gjærde om kirkene på Blaker

Fra venstre: Leder i menighetsrådet Torbjørn Løvaas, foredragsholder Turid Gjærde og kirkeverge Peter Straumann

koste den nette sum av 25 millioner, med lovnad om at det ferdige resultatet kommer til å bli riktig pent. Det er også satt av plass til neste utvidelse av kirkegården en gang i framtida.

Vi fikk også en orientering om lover og regler i forbindelse med begravelser. Her er det mye å forholde seg til. På kirkegårder vil det også være eldre områder og enkelte gravminner som er fredet. Det er viktig å ta vare på helheten og vise utviklingen gjennom tidene, selv om det er meningen at de fleste gravene med tida skal brukes om igjen. Alle som har flere spørsmål om dette emnet bes ta kontakt med kirkekontoret.

Ettersom dette var et møte i regi av bygdekvinnelaget, var det tradisjonen tro satt av tid til sosialt samvær med kaffe og hjemmebakke kaker.inntekten av kveldens utlodning gikk i sin helhet til Blaker kirke. Turid Gjærde takket så mye for gaven og uttrykte spontant et ønske om en ny julekrybbe, da den gamle måtte kunne sies å ha gått ut på dato. Kirken har gjennom alle tider vært avhengig av pengegaver til nødvendig vedlikehold og ønskede nyanskaffelser. Slik er det til en viss grad fortsatt, så pengene vil komme godt med.

Del av den nye minnelunden hvor det også er satt av plass til å tenne lys.

En kronologisk fortelling om kirkene i Blaker

Historien, kunsten - vår kulturarv

Av Turid Elisabeth Gjærde

Her følger en kort historisk oversikt over kirkene våre. Jeg har benyttet meg av Riksarkivets bok utgitt i 1931, samt jubileumsboken for vår nåværende kirke gjennom 100 år. Håper det kan gjøre deg nysgjerrig, slik at du på egen hånd får lyst til å finne ut mer om vår rike og dramatiske historie!

Den første kirken i Blaker

For rundt 750 år tilbake i tid, før svartedauden, var Norge blitt kristnet. Også for Blakers befolkning på rundt 400 var temaet om et eget gudshus høyst aktuelt. Men hvor skulle Blakers første kirke ligge? Gårdene, slik vi kjenner dem i dag; Foss, Huseby, Svarstad, Eid og Nitteberg, var alle med i diskusjonen.

Valget falt på at kirken skulle ligge på en skrent mot Glomma, en stenkirke som fikk navnet Foss.

Det er ikke så mye å finne ut ifra historien om hvordan kirken så ut, men med en kirkedør som var 1m bred og 1,75 m høy, var her nok ikke plass til store forsamlinger.

Antagelig hadde den ingen altertavle, men til gjengjeld en vakker døpefont i kleberstein. Den har fulgt kirkene gjennom århundrene, og det er den vi fremdeles bruker i kirken vår i dag. Riktignok fikk kirken et tilbygg av tre, her med en større dør, denne også med et vakkert jernbeslag. Dørene ble på et senere tidspunkt gitt til Oldsaksamlingen.

Imshaug stavkirke

Et lite sidespor som bør med:

Stavkirken ble antagelig satt opp på 1100- tallet og lå på andre siden av Glomma ved Blakersundgårdene. Denne ble på et tidspunkt innlemmet i Sørsum, og derfor ble den ikke regnet som en av Blaker-kirkene. Det skal, etter sigende, befinne seg ornamentale planker og dørbeslag på Imshaug gård den dag i dag.

Blakers andre kirke

Etter 350 år var tiden inne for en ny kirke i Blaker. Etter litt diskusjon blant gårdeiere, ble det ganske raskt avgjort hvor kirken skulle ligge. Det skulle bli en korskirke av tømmer hvor et stort tårn ville rage høyt over midten av korset. Taket på kirken var kun av spon, det ble aldri nok midler til tegl, slik ønsket var. Dette var nok noe av årsaken til at kirken etter hvert ble

Blakers andre kirke

i dårlig forfatning. Veggene fikk sin første bordkledning i 1690, og veggene ble tjærebredd. Nye påstrøk av tjære ble gjort jevnlig, det viser den gamle regnskapsboken som er bevart.

I 1808 ble kirkens vegger satt i stand og malt røde. Den fargen var tilgjengelig og rimelig. Hvit maling var kostbar, og ble brukt på vinduskarmer og sprusser.

En vakker og fargerik altertavle, laget av tre-kunstner Jens Jensen Andkværn samt to høye lysekroner, var nok virkningsfullt i den lille korskirken.

Som mange vet, er både altertavle og lysekroner utlånt til Folkemuseet fra 1901. Vi er i god dialog med museet om å få tilbake altertavlen når kapellet blir ferdig restaurert og klart for fremtidig utsmykking.

I krig og fred står folket last og brast ved sin kirke

Da denne kirken ble innviet i 1665, var det store uroligheter i Norden, og vi skal merke oss to konger i Danmark - Norge som kom til få stor betydning for all fremtid i bygda vår.

Kong Fredrik IV ønsket å etablere et festningsverk i Blaker, som skulle ligge strategisk plassert ved Glomma og mot Sverige. Da Skansen ble anlagt i 1683, var kirken ganske ny. Offiserer på Skansen fikk sin garnisonskirke, og i våpenhuset ble det permanent plassert både våpenskjold og faner. Bygdefolk og offiserer gikk gjerne til messe hver søndag. De mest betydningsfulle hadde sine faste seter i kirken. Offiserer og Svarstad gård var i høyeste grad standsmessige. Slikt var vanlig i tidligere tider.

I 1718 inntok Karl den VIIIs hær området, og svenskene la seg i dekning ved Foss gård for så å kunne fyre løs. Noen svensker hadde utkikkspost oppe i kirketårnet. Men skuddene fra kanonene på Skansen var sterkere, og både hærmenn og kirketårn ble truffet av kulene. Hærmenn ble tatt til fange og svenskene måtte gjøre retrett. Siden ble ikke Blaker omringet og beskyttet, og det ble roligere tider.

En konge til, kong Christian VI, var en meget religiøs og fredelig konge, som blant annet innførte konfirmasjonen, og la grunnlag for det som senere ble folkeskolen. Da han døde i 1746, var sorgen så stor at kirkeklokken vår sprakk i sorg over kongens bortgang, ble det sagt. Klokken er i dag godt plassert på galleriet vårt.

Nasjonalromantikkenes tid og siste del av 1800-tallet

Nå var befolkningsveksten blitt stor, også i Blaker. Det ble behov for en ny og mye større kirke. Den nye kirken hadde sitteplasser til 500 personer, da den ble innviet i desember 1881.

Denne gangen ble det igjen diskusjon om hvor kirken skulle ligge. Et mindretall i kommunestyret i Aurskog, som Blaker den gang var en del av, talte for at kirken burde ligge på grunn fra Skugstad, altså lenger øst i bygda. Motstanderne av flytning sto likevel sterkere. Så lenge noen visste, hadde kirken ligget på Foss, og det var en sterk følelse av tradisjon knyttet til stedet. Da den gamle korskirken ble revet, ble noe av materialene gjenbrukt; det var ikke midler til å skaffe alt nytt, noe som ville vise seg etter en tid.

Under bygging av kirken og ved senere restaureringer, ble Skansen en god samarbeidspartner. De fleste kirkelige handlinger ble lagt til Artilleribygningen i disse periodene.

Interiør i den nye kirken

Sogneprest Otto Schønheyder og hans sønn, arkitekt Otto Fredrik Christian Schønheyder, regnes som grunnleggerne av kirken vår. Prekestolen ble gitt i gave av Schønheyders. Maleriet av sognepresten, som for øvrig var sogneprest for både Aurskog og Blaker, henger nå i gallerigangen.

Noe som er veldig hyggelig å ta med, er hvor viktige bygdas kvinner var for utsmykningen. Kirken har vel aldri hatt flust av midler til slikt.

Den første basaren ble holdt på Foss søndre (Edv.Foss) for innsamling til

den nye altertavlen. Den er i nygotisk stil av maler Brun fra Kristiania, et utrolig vakkert motiv av Jesus i Getsemane. Videre samlet Blakers kvinneforeninger inn midler til de fire messinglysekronene fra 1901. Fortsatt har vi glede av dem, som på julaften da alle de levende lysene er tent.

Senere restaureringer og moderniseringer

Ved kirkens 50-årsjubileum i 1931 ble kirkens interiør malt for første gang. Dette skjedde etter en innsamling av midler som menighetsrådet og en komite av bygdas kvinner sto for. Blaker kommune støttet også med en bevilgning. Malerarbeidet ble ledet av kunstmaler og mester Domenico Erdmann.

Utover 1950-tallet viste kirken stort behov for restaurering, og menighetsrådet ved formann Jon Bråten satte arbeidet i gang i 1964. Kirken ble stengt fra 1964-1966.

Byggmester Knut Nybakk og malermester Henry Holt stod for den håndverksmessige delen av moderniseringen. I samarbeid med kunstmaler og historiker Kristian Kildal og hans elever på Skansen, ble kirken dekorert. Kirkebygget er i nygotisk stil, og Kildal ønsket å fremheve denne stilen i alt interiør med lys fargesetting. Både i dører, søyler og gallerispeil vises tydelig kristendommens symbolikk: Lyset. Smijerns-arbeider ble utført av elever ved Skansen. De gamle og meget vakre ovnene i sveitserstil ble erstattet av elektrisk oppvarming.

I ettertid har nok en del av fargesammensetning i kirkerommet og sakristi blitt gjenstand for diskusjon, og nå

Viktig nøkkelpunkter

Tidlig 1300-tall (før svartedauden)

Blakers 1. kirke: Foss kirke, en stenkirke plassert på skrenten mot Glomma. Døpefont i kleberstein fra tidlig middelalder har fulgt med siden. 2 dører er i dag i Oldsakssamlingen, men midlertidig benyttet i korskirken.

1664: Blakers 2. kirke: En korskirke i tre på stedet der vi er i dag. Altertavle og lysekroner bevart og lånt ut til Norsk Folkemuseum. To av dørene ble «lånt» tilbake fra Oldsakssamlingen til bruk i kirken. I tillegg er det en dør som i dag befinner seg på Nitteberg.

1881: Nåværende kirke ble bygget, en langkirke (typisk for tiden), 500 sitteplasser. Nygotisk stil ved arkitekt Schønheyder. Altertavle malt av kunstmaler Brun.

1931: Kirkens interiør malt første gang av malermester og kunstmaler Domenico Erdmann.

1964-66: Stor restaurering. Kunstferdig malte dører og søyler osv. utført av elever ved Skansen ved kunsthistoriker og lærer ved Skansen, Kristian Kildal. Elektrisk oppvarming innført.

2024: Oppussing av Prestesakristi, våpenhus og gallerigang. Tilbakeført til opprinnelige okerfarger i linjøljemaling.

Tresnitt fra 1720 funnet på tårnloftet.

arbeider vi for å ta tilbake de opprinnelige okerfargene. Menighetsrådet har startet med å male prestesakristi, våpenhus og gallerigang. Vi tenker at veggene i selve kirkerommet vil få samme fornyelse i linjøljemaling. En plan er å fullføre dette prosjektet til 150 års jubileet i 2031.

Historielaget har mange gode hjelpere

Av Randi Fjørstad

Blaker og Sørum Historielag hadde per 1. februar i år 462 medlemmer. Laget er det største historielaget under «paraplyen» Romerike Historielag, som består av 16 lag. 13% av medlemmene i Sørum stiller opp og gjør frivillig, ulønnet arbeid for laget. Redaksjonen fikk lyst til å synliggjøre hvem som gjør hva i laget. Uten denne innsatsen hadde det hverken vært et historielag til å ta vare på vår felles lokale historie, eller noe Sørum-Speilet til å formidle kunnskap om dette.

Nøkkelfakta om frivillighet

Offentlige tall fra 2023 viser at frivillighetens arbeidsinnsats gjennom ulike lag, foreninger og organisasjoner i Norge tilsvarer 280 millioner timer (ca. 165 000 årsverk). Det går nesten ikke an å tenke seg hvordan samfunnet hadde blitt uten denne innsatsen, som er størst innen kunst, kultur og idrett. På de neste plassene kommer helse og sosiale organisasjoner.

Frivillighetsbarometeret 2024 viser at 61% av befolkningen over 15 år har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året. Nivået sank betydelig under koronapandemien, brukte litt tid på å ta seg opp igjen, men er nå tilbake på samme nivå som før pandemien, og holder seg der.

Eldre (60+) er, ikke overraskende, den mest aktive gruppa innen frivillig arbeid. Det gledelige er at yngre (fra 30), som tidligere har deltatt betydelig mindre, nå viser en økende tendens til å delta iflg. barometeret. Vi får håpe det stemmer for Sørum også.

Hvem gjør hva i historielaget vårt?

Som nevnt innledningsvis er det drøyt 13% av medlemmene våre som stiller opp og gjør en innsats for laget, uten vederlag. Det betyr at styret i historielaget har drøyt 60 personer å fordele oppgavene på, langt flere enn de som velges til spesielle oppgaver på årsmøtet, jfr. lagets vedtekter.

Vi har laget en oversikt over de ulike komiteene og arbeidsgruppene som i fjor gjorde en innsats. Noen av medlemmene på lista har gjort en innsats gjennom mange år. Noen deltar også i flere utvalg/grupper. Uansett om man tar på seg én eller flere oppgaver, så er man for laget veldig verdifull.

Vi starter med **styret**, som holder styremøte en gang i måneden, arrangerer medlemsmøter og kulturarrangementer åpne for alle som har lyst til å komme, og deltar på mange møter i kommunens regi. I tillegg har styret ansvar for åpne

onsdager /besøksdager i historielagets hus på Nordli, salg av bøker på stands osv. Styret, som har 6 styremedlemmer og 2 varamedlemmer, har i siste periode bestått av:

Per Stykket, leder

Elin Mørk, nestleder

Hege Udnæs Hoel, kasserer

Helge Seiertun, sekretær

Vidar Harfallet, medlem (Slora Mølles representant i styret)

Njål Foss, medlem

Even Woxen, varamedlem

Peter Bassøe, varamedlem

Slora Mølle eies av historielaget. Mølla trenger jevnlig omsorg, restaurering og vedlikehold. Det holdes mølleskole en uke hver vår for 8. klassinger fra Bingsfoss skole og Melvold skole (i samarbeid med Den Kulturelle Skolesekken), og «Fra en hånd til munn» hver vår for 7. klassinger fra Blaker skole. En søndag i juni arrangeres Slora Mølles Dag, som er åpent for alle. Arrangementene gjennomføres i samarbeid med Blaker Bygdekvinnelag. Vedlikehold og restaurering av mølla blir utført av en trofast, arbeidsom og flink gjeng som møtes hver onsdag ettermiddag gjennom sommerhalvåret. Arbeidet ledes av ei prosjektgruppe på 4:

Dag-Einar Hellerud, leder prosjektgruppe

Vidar Harfallet, medlem prosjektgruppe og gruppas representant i historielagets styre

Dag Winding-Sørensen, medlem prosjektgruppe

Tore-Petter Hellerud, medlem prosjektgruppe

Magnar Olsen

Håkon Sann

Bjørn Undrum

Hans Marigård

Brith Kristiansen

Arne Skyaasen

Brede Marigaard

Even Woxen

Vølneberg gamle skole eies av historielaget. Hver vår holdes det gammeldags skole for 5. klassingene i gamle Sørum kommune. Da samarbeides det med Sørum vevring. Ut over det trenger den gamle skolebygningen jevnlig tilsyn.

Bjørn Tveit

Kåre Olav Ormstad

Ragnar Lund

Hans J. Dahl

Knut Ringereide

Odd-Roar Stenby

Tore Kampen

Sverre Flaen

Anne-Marie Lund

Elin Mørk

Sørum-Speilet kommer ut 4 ganger årlig. Hvert blad er på 28 sider, opplaget er 500 eks. Redaksjonen består av 4 personer:

Randi Fjørstad

Anne-Marie Lund

Ingun Orderud

Elin Mørk, styrets representant

Korrekturlesing: Lillian Mobæk

Hjemmesiden til historielaget holdes løpende oppdatert (blakerogsorum-historielag.no), i tillegg til at vi orienterer medlemmene våre via Facebook. Ansvarlig for begge deler er:

Lillian Mobæk

Levering av Sørum-Speilet

Fire ganger i året kjører, går eller sykler rodeansvarlige rundt og leverer Sørum-Speilet i flere hundre postkasser. Det sparer historielaget for drøyt kr 100 000 i porto hvert år, noe som betyr at uten rodeansvarlige har ikke historielaget hatt økonomi til å gi ut bladet.

Helge Dannemark

Bjørn Fossberg

Arve Orderud

Bjørn Myrás

Willy Wilhelmsen

Odd Svarstad

Vidar Døhli

Jane Kvevli
Lise Roll-Hansen
Anne Maj Kvale
Sigmund Stenby
Reidun Skomdal
Marianne Ødegård
Bitten Jødahl

Arkivgruppe

I 2025 ble det nedsatt ei arkivgruppe bestående av 4 personer. De skal systematisere, registrere og digitalisere det som skal ivaretas av historielaget:

Toril Wikesland, leder
Karen Henriksen
Marit Furuseth
Inger Beate Sanneland
Randi Fjørstad

IT-gruppa, bestående av 3 personer, ble nedsatt i 2025. De skal sørge for opplæring av styret, slik at vi blir knyttet opp mot StyreWeb:

Lillian Mobæk
Odd Mobæk
Helge Hoel

Digitalt vandringsspill er et lokalhistorisk dataspill til bruk av skoleelever og andre interesserte. Følgende har utarbeidet spillet, som skal lanseres i juni 2026:

Lillian Mobæk
Odd Mobæk
Morten Svendsen

Kalender

Hvert år lages det en kalender med historiske bilder fra Sørums. Kalenderkomitéen består av 4 personer:

Anders Henriksen
Morten Moen
Helge Berger
Elin Mørk, styrets representant

Turgruppe bestående av 3 personer arrangerer rusleturer på historisk grunn i Sørums:

Elin Mørk
Aud Bingen
Hege Udnæs Hoel

8. mai-komiteen

Hver frigjøringsdag legger historielaget ned blomster på 1 gravstein og 3 minnesmerker over Sørums falne soldater fra 2. verdenskrig. Minnesmerkene står ved Sørums kirke, Blaker kirke og Blaker Skanse. Gravsteinen

står ved Frogner kirke.

8. mai-komiteen består av 3 personer:

Dag-Einar Hellerud
Halvard Evensen Merlid
Gro Langeland
Per Stykket, styrets representant

Pilegrimsleden gjennom Sørums trenger ettersyn med jevne mellomrom. Historielaget engasjerer seg i dette arbeidet sammen med Lillestrøm kommune. Vår person er:

Gunnar Ulvestad

Andre gode hjelpere:

Jørgen Kirsebom, som bidrar med bilder og gode råd til Sørums-Speilet
Ole Evensen, som fast henter Sørums-Speilet på trykkeriet i Lørenskog
Tom Halvorsen, leder i Romerike Historielag, som alltid er tilgjengelig når vi ber om hjelp.

Lillestrøm kommune har et Verdi- og prioriteringsutvalg som har som oppgave å lage en prioritert liste over hvilke verdisaker, og i hvilken rekkefølge verdisakene skal reddes ut i tilfelle brann i kommunens kirker. Historielagets representant i dette utvalget er:

Odd Sars-Olsen

Historielaget er representert i Valstad Cafés styre:

Marianne Nilsen, styremedlem

Ingun Orderud, varamedlem

Historielaget er også representert i Lillestrøm Forum for kulturminnevern:

Elin Mørk

Historielaget har 5 æresmedlemmer, som alle fortsatt gjør en innsats for laget.

Blant annet bidrar flere med stoff/ artikler til Sørums-Speilet. Med sine kunnskaper og innsikt i vår lokale historie er vi takknemlige for den innsatsen de fortsetter å gjøre. De har alle lang fartstid i historielaget, helt fra starten i 1970. Årstallene bak navnene forteller hvilket år de ble æresmedlemmer.

Hvis du har lyst til å være med på laget så er det bare å ringe til oss.

Kanskje finner du noen i oversikten over som du kjenner. Da er det enklere å ta kontakt.

Svein Sandnes fra 2008

Dag Winding-Sørensen fra 2017

Gro Langeland fra 2017

Asbjørn Langeland fra 2018

Kåre Bøhler fra 2022

Vi håper oversikten viser, ikke bare bredden og omfanget av det som utgjør historielagets ansvar og innsats, men også hvilke muligheter som ligger her til å arbeide med noe man synes er interessant og lærerikt. Arbeidet som gjøres betyr faktisk noe for lokalmiljøet. Det er mange lag og foreninger i Sørums som sammen gjør lokalmiljøet rikere på opplevelser. Bygda vår ville blitt et dårligere sted å bo for mange uten denne frivillige innsatsen. Det er viktig å kunne delta på ting lokalt, ikke være nødt til å dra til Lillestrøm eller Oslo for å oppleve kultur.

Vi retter en stor takk til alle som bidrar i laget vårt i dag, og ikke minst til alle som gjennom tidligere tider har lagt et så godt grunnlag i Blaker og Sørums Historielag at vi faktisk er det største laget av alle på Romerike, med stor aktivitet, et godt medlemsblad og et trivelig miljø.

Vi lar forsidebildet denne gang representere alle gode hjelpere. Bildet viser rodeansvarlig Lise Roll-Hansen som trosser vær og føreforhold når Sørums-Speilet skal legges i postkassene.

Oversikt over historielagene på Romerike per 1.1.2026:

Blaker og Sørums Historielag	462	medl.
Ullensaker Historielag	375	«
Lørenskog Historielag	231	«
Raumnes Historielag	205	«
Gjerdrum Historielag	195	«
Enebakk Historielag	184	«
Fet Historielag	175	«
Skedsmo Historielag	175	«
Nittedal Historielag	174	«
Lillestrøm Historielag	173	«
Høland Historielag	168	«
Hurdal Historielag	135	«
Aurskog Historielag	130	«
Rælingen Historielag	127	«
Nannestad Historielag	100	«
Setskog Historielag	54	«
Til sammen 3063 medlemmer.		

OLE BRUSTUEN

ANNE BRUSTUEN

Pers tippoldeforeldre, Anne og Ole Brustuen fra Vågå. I årene 1868-69 emigrerte seks av de åtte barna deres til Amerika.

Forbindelse mellom Blaker og Midtvesten, USA

Av Per Stykket

Tilrettelagt for Sørumspeilet av Anne-Marie Lund

I fjor var det 200 år siden de første norske utvandrerne dro over Atlanterhavet for å bygge seg opp en ny tilværelse i USA, og utvandrerjubileet ble markert på mange måter rundt omkring i Norge og i USA.

Derfor ba redaksjonen Sørumspeilets lesere om å sende inn fortellinger, brev, bilder etc. som vi kunne bruke i bladet. Vi håpet å få vite noe om folk som hadde utvandret fra bygdene våre. Responsen uteble, bortsett fra at lederen av historielaget, Per Stykket, skrev om sin forbindelse med slektninger «over there». Riktignok gjaldt dette slekta på morssiden fra Vågå i Gudbrandsdalen, men kanskje noe av det likevel kunne brukes i «Speilet»?

Gjenkjennelige historier, for slik opplevde mange det nye landet.

Først og fremst er det en familiehistorie, men deler av den kan ha allmenn interesse. Det er spennende og interessant lesning, synes vi, og derfor lar vi utdrag fra dette få plass i Sørumspeilet.

De fleste av oss kjenner igjen ting vi har hørt og sett fra bøker, filmer og TV-serier, men dette er virkelighet, det skjedde med virkelige mennesker. Slik opplevdes det å komme til et ukjent land på den andre siden av det store havet, slik prøvde de å klare seg. Denne virkeligheten møtte utvandrerne uansett hvor de kom fra, også dem som kom fra Sørums.

Per Stykket forteller:

Mange dro fra fjord- og fjellbygdene, færre fra flatbygdene på Østlandet

På min fars side; fra gården Stykket i Blaker, er det ingen spor etter utvandring av familiemedlemmer. Men fra Brustuen i Vågåmo, der min mor Jørgine kom fra, reiste en hel «hærskare» til Amerika. Norsk utvandrerhistorie viser at de fleste som emigrerte kom fra Telemark, Sogn og Fjordane, Rogaland, Vest-Agder og Oppland. De kom gjerne fra dalstrøkene, fra små gårder med store barneflokker, der det stort sett bare var den eldste sønnen som var sikret et utkomme.

Den første utvandringsbølgen på 1860-tallet

Det var i denne perioden de første Brustuen-folkene dro til Amerika. Mine tippoldeforeldre i Vågå, Ole og Kari Brustuen, fikk i alt åtte barn. Seks av dem dro til USA i årene 1868 og 1869. Det var: Ole (f.1831), Størst Kari (f.1836), Nils (f.1840), Tor (f.1842), Ole (f.?), Jon (f.1847).

Takket være familiekrøniken «Brustuen Family Orchard» som ble utgitt i 1963, er mye av det de opplevde bevart for etter-

tiden. Forfatteren er Annie Olson, Jons datter. Hun ble født i 1880, og på sine eldre dager skrev hun ned det hun visste om slektningenes liv. Utdrag fra krøniken er tatt med her.

Vi ser at de slo seg ned i områder som mange andre skandinaver dro til – Minnesota, Dakota og Wisconsin. De ønsket først og fremst å skaffe seg landområder der de kunne drive jordbruk, og på denne tida var det store ubebodde områder i disse statene. Den amerikanske loven «Homestead Act» fra 1862 gjorde at nybyggere kunne få 650 mål jord gratis, mot å bosette seg der og dyrke jorda i minst fem år. Det var eventyrlig mye jord for dem som kom fra små gårder i Norge. Helt ubebodde var disse områdene forresten ikke, for flere indianerstammer levde her, og de ble fordrevet av myndighetene. Det førte til uro, blodige trefninger og mye frykt, både blant nybyggere og urinnvånere. Men det virker som Brustuen-folket levde i fredelig sameksistens med urbefolkningen.

Her følger et utdrag fra Annie Olsons beretning om sine tanter og onkler fra Brustuen i Vågå:

ONKEL OLE (Størst Ole)

«Ole var den nest eldste sønnen til Ole og Anne Brustuen. Han dro over til USA i 1869, sammen med kona Barbro. Ole var skredder, og det ble hans yrke i det nye landet også, da han slo seg ned i Byron, Minnesota. Men etter få år døde han, og Barbro ble alene med seks barn; fem sønner og en datter. Barbro klarte seg godt, hun var stor og staut, dyktig husmor som lagde god mat og holdt orden. Barbro likte å fortelle historier og sprudlet av godt humør.

TANTE KARI (Størst Kari)

Hun reiste også i 1869 sammen med brødrene Størst Ole, Minst Ole og Nils.

Hun var da 33 år gammel. Snart giftet hun seg med Iver Steen, og fikk datteren Annie i 1871.

ONKEL NILS

Han var murer av yrke, og hadde med seg kona Kari (f. Ryen) og to små barn da han kom til Byron, Minnesota i 1869. Som mange andre bodde de i ei torvhytte den første tida. Kort etter ankomsten fikk de ei datter de døpte Tora.

Klapperslangen i torvhytta

Kari pleide å fortelle om en hendelse med en klapperslange. På denne tida krydde det av disse slangene i Minnesota. En dag fikk hun se en klapperslange som snodde seg inn gjennom taket på hytta – rett over den sovende, lille Tora. Heldigvis falt slangen rett i golvet, og så tvinnet den seg ut gjennom dørråpningen. Tora var reddet, men dessverre døde hun før ett-årsdagen sin av sykdom.

Skremmende opplevelse på en låve

Brødrene fra Brustuen forstod hvor viktig det var å lære seg språket i det nye landet. Derfor tok de strøjobber for lokale «Yankees», og lærte engelsk «the hard way», med mer eller mindre fatale misforståelser.

En gang skulle Nils overnatte på høyloftet på gården der han jobbet. Han hørte et voldsomt bråk utenfor, og hørte høye rop: «Kill! Kill!» Han ble skremt fordi han trodde det gjaldt ham selv. Etter hvert kom to menn inn på låven. De snakket oppglødd og hadde lange kniver i hendene. Nils var ung og sterk og ville ikke gi seg uten kamp. Han hev seg opp og klarte å skubbe begge de to karene ut låvedøra.

Neste morgen fant Nils ut hva som hadde skjedd: Et par streifdyr fra en stor krøtterflokk hadde forvillet seg inn på

gården. Karene på gården hadde slaktet ett av dem, og sikret seg kjøtt til mange festmåltider. Turen inn på låven var fordi de var på jakt etter et tau, det hadde ikke noe med Nils å gjøre. Men hendelsen sier mye om hvor på vakt han var – alltid klar til å forsvare seg.

Etter fire år - i 1873 - hadde Nils tjent penger nok til en prærievogn med presenning. Han kjøpte også noen dyr. Så dro han vestover til Hegbert. Her bygde han opp en gård for sin familie og bodde der til han døde i 1905. Han var en godlynt kar med godt humør. Med det store skjegget og røde kinn kunne han minne om en julenisse!

ONKEL OLE (Minst Ole)

Han var med sine søsken over til USA i 1869. Om ham vet vi svært lite, annet enn at han døde like etter ankomsten.

ONKEL TOR

De fire som er nevnt til nå, reiste alle i 1869. Da var allerede to av søsknene kommet fram, og hadde kanskje sendt brev og oppfordret flere til å følge etter.

Tor Brustuen var en av de to første som reiste, Han var 26 år og gift med Ingeborg (f. Strand) da han dro over i 1868. De slo seg først ned i Byron, sør i Minnesota.

Ut på reise med prærievogn

I 1871 dro de nordover i en prærievogn med sine to små barn. Planen var å dra til Red River Valley. Elva danner grense mellom Minnesota og Nord-Dakota, før den renner ut i Manitoba i Canada, og må ikke forveksles med Red River som renner gjennom flere sørstater og går sammen med Mississippi i Louisiana. Etter fem uker kom de fram til området Big Stone County, men det viste seg at elvene gikk flomstore, og det var umulig å komme seg over og videre.

Nytt hjem i en hule

De fikk der nyss om at det var tilgjengelig jord nær skog og vann i Swift County i Minnesota, så de svingte østover og slo seg ned på bredden av sjøen Long Lake.

Deres aller første bosted ble en sørvendt jordhule. Den gravde de ut på bredden av sjøen. Det var ikke uvanlig at nybyggere bodde slik den aller første tiden på et nytt sted. Det ble mange strabaser og dramatiske opplevelser.

Den skrekkelige snøstormen

Vinteren 1873 ble det en voldsom snøstorm. Tor skulle til den lokale byen for å handle, og hadde avtalt med en ung

Fire Brustuen-søsken hos fotograf i Stillwater, Minnesota etter ankomst til USA i 1890. Bak står «Størst Ole» og «Minst Ole», foran står Anne og Kari.

nabo om å hjelpe Ingeborg med dagens plikter mens han var borte. Tor dro, og Ingeborg var alene med de to småbarna. Plutselig oppstod en kraftig snøstorm som sveipet over prærien med en styrke som gjorde det nesten umulig å se noe.

Ingeborg skjønte straks faren, hun grep ei øks og fikk hugget opp litt ved. Utover resten av dagen og påfølgende natt økte stormen i intensitet mens temperaturen sank. Etter hvert tok veden slutt. Ingeborg ble tvunget til å brenne opp møblene og noen taksperer.

Da stormen stilnet neste morgen, var naboen redd for at det ikke var noen i live hos Brustuen. Men da fikk han se at det røyk fra pipa, ble han så glad at han skrek av glede!

Møter med indianerne

Typiske pionerutfordringer opplevde de flere av, som præriebranner, gresshoppesvermer og tørkeperioder. Indianere streifet omkring, og mange nybyggere oppfattet dem som en trussel. Familien til Tor opplevde aldri problemer med at de kom på besøk, det handlet om å være vennlig og behandle dem med respekt.

Men livet som pioner på prærien var hardt og krevende. Tre av de åtte barna deres døde mens de bodde ved Long Lake. Det var ikke så rart at familien drømte om noe annet.

I 1889 flyttet de til Wisconsin, til byen Appleton. Her bygde Tor opp et hjem og et lokale med handelsvirksomhet, «Brustuen Mercantile». Sønnen Ole overtok det i 1902.

Tor døde i 1908, Ingeborg i 1934.

Kart fra 1923

MIN FAR, JON

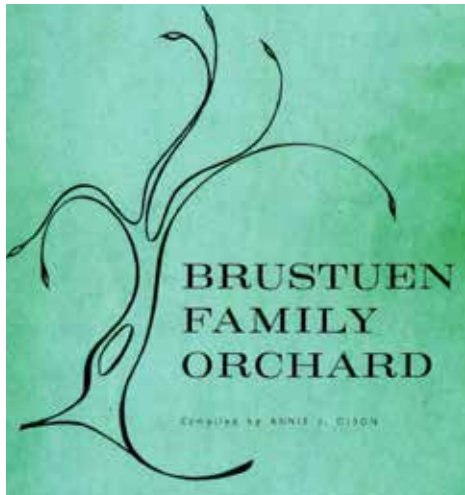
Fars første år i Amerika

Min far Jon var den yngste av søsknene. Han kom over havet sammen med broren Tor høsten 1868. Hjemme hadde han tjent penger på fisking og småjobber slik at han hadde nok til Amerikabillett og enda litt til overs.

Da han kom til Rochester i sørøst-Minnesota, fikk han seg jobber hos «yankees» for å lære seg engelsk. Han traff på snille folk, men arbeidet var hardt og lønna dårlig. Ofte ble det lite mat, og han var mye sulten. Han jobbet med vedhogst og innhøsting, tok det han kunne finne i nærheten. Gradvis ble han bedre i engelsk, slik at han kunne hjelpe den lokale læreren med aritmetikk-oppgaver som læreren ikke klarte selv.

Etter hvert dro Jon vestover sammen med Tor, som hadde kjøpt prærievogn. Der var alt han og familien eide lastet opp. Etter mange ukers reise kom de til stedet Hegbert ved Long Lake. Her var det innsjø og trær, og de følte det var et godt sted. De søkte straks om å få tildelt land («Homestead»).

I 1870, kom en annen familie fra Gudbrandsdalen til Hegbert. Det var min mor Karis familie. Morfar, Syver Sannes, bygde to torvhytter, en for familien, en for dyrene. Det var tøffe tider for de første pionerne, men også noen belønninger. De var lykkelige over å være selveiere til store landeiendommer, og det var fantastisk å se plogen vende den velduftende jorden og se såkornet spire. Motgang var det nok av, i form av snøstormer, gresshoppesvermer og gressbranner. Men de fikk mange

Forsiden på Annie Olsons krønike.

gledesstunder ved å se ankomst av nye prærievogner og oppkomst av nye torvhytter og klessnorer med klær som vaiet i brisen.

Min mor hadde en bekymringsløs oppvekst fordi bestemor var en dyktig kvinne. Hun var en god kokke og var fingernem, og slik lærte mor å sy og lage det beste ut av det de hadde. Bestemor var vakker og sterk. Likevel skjedde det utenkelige: Hun døde, ni dager etter at hun fødte tante Hannah. Min stakkars unge mor, den gang bare 16 år gammel, måtte ta ansvar for den nye babyen, samt søsknene Ingeborg (2 år), Syver (7 år), Ivar (9 år) og sin stakkars hjerteknuste far.

Giftermålet måtte utsettes

Mine foreldre, Jon og Kari, var da blitt godt kjent og hadde allerede tanker om å gifte seg. Men Kari kunne ikke forlate familien sin på det tidspunktet. Likevel satte Jon i gang med å bygge en tømmerhytte. Det var kommet enda flere av slekta fra Vågå til Amerika nå, så Jon ansatte sin kusine Anne som husholderske. (Anne var datter av onkel Peder som drev gården i Vågå.) Det var lett å få arbeid for en ung, sterk mann på denne tida, som å sette opp gjerder langs jernbanen, bygge torvhytter for dyrebesetninger og høyberging.

En sommer kom en tornado og rev taket av hytta. Anne bodde på loftet, og hennes saker ble spredt utover et stort område. Men min far Jon reparerte ikke bare taket, han løftet det litt og laget et ekstra rom.

Tømmerhytte med plass til mange

Nå ville far gifte seg, og problemet med svigerfamilien ble løst ved at han inviterte mors familie «med på lasset». Samtidig bygde bestefar og sønnene Syver og Ivar det stedet som nå heter Carl Johnson-

SAVINGS	
GOOD GRADE ANIMOUS	
Sl. Bacon 2 LBS.	59c
220 size Bunkat Oranges, dozen	49c
New Crip Cabbage, lb.	5c
Cello Carrots, 3 for	27c
12 oz. Swifts Premium Chop. Beef, 3 for	98c
Plain or Pineapple Cheez Whiz, 8 oz.	29c
Atwoods Coffee, lb.	98c
Yee Tissues, 300's, 2 for	35c
Occident Flour, 50 lb. bag	\$3.69
FROZEN-CHICKEN OF THE SEA	
Tuna Pies 3 FOR	69c
BRUSTUEN'S	
"The Cleanest Spot In Town"	

Annonse i lokalavisen «The Henning Advocate» fra mars 1956. BRUSTUEN'S var onkel Olavs matvareforretning.

gården, og snart flyttet de inn der. De to familiene drev gårdene sammen i flere år.

Far var snill og godhjertet, og mor var dyktig, men det kan ikke alltid ha vært lett for mor å holde hus for to familier og gjøre ektemann og far fornøyd. Da jeg ble født i 1880, ble det enda mer arbeid for henne.

Far var aktiv i lokalsamfunnet og ble valgt til byfogd da tettstedet Hegbert ble formelt etablert i 1876. Stillingen hadde han i 42 år, helt til han gikk av i 1918. Han hjalp folk på forskjellige måter, jeg husker han hadde en liten lovbok. Når noen hadde problemer, leste han i lovboken for dem, og uenighetene ble som regel løst fredelig.

Alle fars brødre brukte Olson som etternavn (etter faren Ole) da de kom til USA. Da onkel Tor åpnet handelsvirksomhet i slutten av 80-årene, bestemte han å bruke navnet Brustuen fra hjemlandet i Norge. (Brustuen Mercantile) Alle, bortsett fra far, fulgte dette navneskiftet. Jeg antar at det var mer praktisk å beholde navnet Olson på grunn av all korrespondansen byfogd-stillingen medførte.

Et godt liv i et gjestfritt hus

Vårt hjem hadde ofte samlinger for slektninger og naboer. Som regel var det «pikniks», der vi var utendørs. Det virket som alle satte stor pris på å samles i vår lille lund med skog, og vi hadde stor glede av disse sammenkomstene.

First Lutheran Church i Alexandria, Minnesota, der Ingunn og Per fikk en overraskende hjertelig velkomst på familiebesøk i 1978.

I det hele tatt hadde vi et godt liv på gården. Far døde i 1925, mens mor og jeg ble boende på vår kjære gård 17 år etter at far døde. God kontakt med fettere og kusiner som stilte opp og hjalp oss, gjorde at vi kunne bo der så lenge. I 1942 kjøpte vi et snertent hus i Appleton, og mor fikk noen fredfulle måneder her før hun gikk bort i august 1943.»

Drømmen om Amerika levde fremdeles i gamlelandet

Dette var Annie Olsons beretning om de første Brustuen-folkene som emigrerte til Amerika på slutten av 1860-årene under den første utvandringssølgen. De fikk følge av mange flere.

Mine oldeforeldre, Peder og Sigrid Brustuen, fikk åtte barn. Alle dro til USA på 1890-tallet, en av dem returnerte til Norge. De andre ble boende i Summit, Sør-Dakota.

Ole, som senere ble min bestefar, satset på å slå seg opp som fe-handler, men det ble ingen suksess. Det ble til at han dro tilbake til Vågå, og tok over gården i Vågåmo og giftet seg.

Mine besteforeldre, Ole og Ingrid Brustuen, fikk ti barn. Min mor, Jørgine f. 1915, var ett av dem. Fire av brødrene hennes reiste til Amerika i 1926-27, og alle disse kom først til Summit i Sør-Dakota, der de hadde slektninger.

Møter mellom slektningene i USA og Norge

Samvær mellom slektninger som bodde på hvert sitt kontinent, var lenge både kostbart og komplisert å få til. På 1800-tallet var det nok bare gjennom brev de holdt kontakt.

Men på 1900-tallet var skipstrafikken over Atlanterhavet rimeligere, mer regelmessig og trygg, og det ble mulig for flere å besøke slekt i Norge. Den yngste datteren til oldeforeldrene mine, Ingeborg, gjorde flere turer til Norge og så til sine aldrende foreldre i Vågå.

Slektninger fra Amerika på besøk i Vågå i 1909. Pers besteforeldre, Ingrid og Ole Brustuen er nr. 2 og 3 i bakerste rekke. Oldeforeldrene, Sigrid og Peder, er nr. 2 og 3 i midterste rekke.

I 1909 var det familiesamling i Vågå, da var det datteren Kari som kom på besøk sammen med mann og barn. Da ble det tatt et historisk bilde hvor både mine oldeforeldre og besteforeldre er med.

Selv har jeg vært så heldig å få møte nesten alle mine slektninger fra USA. Kontakten startet med at min mors bror Reidar og kusine Mary-Ellen kom på besøk til Blaker sommeren 1972. Året etter kom enda to onkler og tanter på besøk.

I 1978 var min kone Ingunn og jeg på besøk i USA. Vi deltok i en storstilt familiesamling i Alexandria, Minnesota en lørdag. Det varte til langt på natt, det var så mye å prate om!

Mange har erfart at etterkommere av norske innvandrere er gjestfrie og begeistret over å få besøk fra «Gamlelandet». Det fikk Ingunn og jeg merke til gangs.

Den påfølgende søndagen kl. 8.00 ble vi tatt med til First Lutheran Church i byen. Vi ble plassert på første rad, og før gudstjenesten begynte, proklamerte presten at det var «storfint» besøk fra Norge på første benk. Ingunn og jeg måtte reise oss, og så fikk vi applaus og følte vi ble feiret som rockestjerner. Selve gudstjenesten var ulik det vi hadde opplevd i Norge. Det var lite liturgi, men mye sang av «Negro Spirituals» så det ljomet i rommet!

Senere har det vært mange besøk i begge retninger, og det har blitt mange gode og festlige minner.

Siste gang Ingunn og jeg var over, var i 2016. Dette treffet fant sted i Orlando, Florida. Her møtte vi blant andre min kusine Mary-Ellen, som var en av de første Amerika-slektningene som var hos oss i Blaker i 1972. Vi har stadig kontakt og håper vi kan treffes igjen!

Navneskikk i Gudbrandsdalen

Per Stykket forteller at i Vågå var det vanlig at to brødre og / eller to søstre i barnerike familier fikk det samme fornavnet. Dette var navn som skulle følge familien i generasjoner. Slike «bærende» navn i Brustuenfamilien er Ole og Kari.

Barnedødeligheten var stor før i tiden, så dette ble gjort for å sikre at navnet ble ført videre i slekta. For å skille søsken med samme navn fra hverandre ble de kalt «Størst Ole» og «Minst Ole», «Størst Kari» og «Minst Kari».

Så glad blir man når man finner en gammel kaffekjele. Thora Petursdotter viser den stolt frem.

JAKTEN PÅ FORTIDEN – en oktoberdag i 2025

Leting og innsamling av kulturminner etter romanifolket/taterne på liggeplassen Duasletta i Blaker.

Av Randi Fjørstad

I oktober ble det gjennomført et grundig søk med bl.a. metalledetektorer på Duasletta i Blaker. Undersøkelsen på Duasletta hadde som formål å dokumentere spor etter bruken av sletta som overnattingssted, kalt liggeplass, for romanifolket/taterne. Undersøkelsen inngår i et arbeid i Lillestrøm kommune med å dokumentere og bevare kulturminner knyttet til denne minoritetsgruppen. Arbeidet bygger på Riksantikvarens oppfordring om å styrke kunnskapsgrunnlaget om romanifolkets/taternes kulturarv. Dette som en del av vår nasjonale satsing for både å ta vare på, og synliggjøre gruppens kulturminner i den ordinære kulturminneforvaltning. Resultatet av undersøkelsen, og funnene man gjorde, er oppsummert i en rapport datert 8. oktober 2025.

Hvorfor Duasletta?

Undersøkelsen ble gjort på Duasletta, også kalt Duvatsletta. Dua/Duvat er de navnene som romani/folket/taterne brukte på stedet. Blant lokalbefolkningen er stedet kanskje mer kjent som Moa. Sletta ligger i ei glenne i skogen på venstre side (nær Blakerveien 1109) når man kjører fra Blaker i retning Aurskog. Sletta har vært en kjent liggeplass for mange reisende familier. Den ble undersøkt første gang i juni 2024. Representanter fra Lillestrøm kommune, Akershus fylkeskommune og Taternes Landsforening var med på den første befaringen, sammen med andre med interesse og kunnskap om temaet.

Duasletta ble valgt fordi området er lite påvirket av moderne tid. Stedet har:

- intakt landskap. Det har ikke vært drevet jordbruk der. Pløyd jord flytter og ødelegger gjenstander.

- kulturhistorisk verdi. Området har en sterk tilknytning til romanifolkets/taternes historie og identitet.

- informanter med god kjennskap til stedet lever fortsatt

Gruppen som gjennomførte undersøkelsen høsten 2025 hadde følgende sammensetning:

Den besto av 19 personer, fordelt på 6 fra Akershus fylkeskommune, 2 fra Lillestrøm kommune, 2 fra Taternes Landsforening, 1 slektsforsker, 1 fra Guttormsgaards arkiv (de har en samling kunst fra romanifolket), 2 fra Universitetet i Oslo, 2 studenter (innen museologi). Og sist, men ikke minst, 3 metalledetektorister.

En av metalledetektoristene var Tom-Arne Ullersmo, fast leverandør av stoff til Sørumspeilets «Jakten på fortiden». En annen metalledetektorist var Stian Ellingsen. Også

han fra Sørumspeilet, og nevø av Tom-Arne i tillegg.

Metoder

Det ble brukt flere komplementære metoder i søket, alle tilpasset terrenget og de funnene man forventet. Valg av metodikk bygger alltid på erfaringer fra tidligere undersøkelser av liggeplasser, og har som mål å identifisere spor etter aktivitet som ildsteder, gjenstander knyttet til hverdagsliv og håndverk.

Det første gruppa gjorde var å systematisk gå gjennom området med stikkstang og jordbor for å påvise eventuelle ildsteder. Det ble ikke funnet spor av bål plasser, noe de mener skyldes at man foreløpig bare har undersøkt en del av sletta. Sletta er ganske stor, og i årenes løp er det vokst til med skog der.

Deretter ble det søkt med metalledetektorer.

I rapporten nevnes de tre metalledektorene som svært erfarne og grundige. Det står faktisk at uten disse tre hadde det nok ikke blitt noen undersøkelse. En veldig god attest å få. Søket ble gjennomført systematisk med standard praksis for signalanalyse og bruk av hodetelefoner for å skille mellom ulike metalltyper. Når et signal blir registrert, blir posisjonen ytterligere presisert med en pinpointer (også kalt finsøker) for nøyaktig lokalisering av gjenstanden.

Letingen med metalledektor resulterte i et stort antall funn. Mynter, metallkorker, husgeråd og fragmenter av blikkenslagerarbeid gir fagfolk et godt grunnlag for å datere bruken av sletta, og forståelsen av hvilke aktiviteter som har foregått på dette liggestedet.

Bl.a. kan funn av tre femøringer på samme sted indikere at man om kveldene kan ha moret seg med «å kaste på stikka». Men de kan selvfølgelig også være mistet.

Rapporten fremhever at spesielt kombinasjonen av arkeologiske metoder og muntlige kilder har vist seg å være veldig nyttig, ja avgjørende for å oppnå et helhetlig kunnskapsgrunnlag om romanifolkets/taternes bruk av Duasletta og andre soveplasser i Blakerområdet fra 1930-tallet og opp til slutten av 1970-tallet. Det er foretatt flere samtaler med personer som har lokal tilknytning til området, og med representanter for romanifolket. De kunne gjennom personlige erfaringer bekrefte slettas bruk som liggeplass, de kunne beskrive hverdagsliv, håndverksaktiviteter og ikke minst det sosiale livet.

Funn

Hele 91 funn er registrert, og flere kunne dateres (via mynter f.eks.). Den eldste daterbare gjenstanden er en mynt fra 1937, mens den yngste mynten er fra 1973. Alle funnene er registrert med unikt funn- og fotonummer. I tillegg til myntene (12 i tallet fra perioden 1937-1975) ble det funnet husgeråd og kjøkkenutstyr som kaffekjele, sinkbøtte, verktøy og tekniske gjenstander, samt matvare- og drikkeemballasje. Av personlige eiendeler ble det funnet et kors laget av metalltråd. Det siste funnet (korset) er spesielt interessant, da det gir et godt innblikk i personlig kulturuttrykk. Og

romanifolket/taterne var flinke håndverkere som ofte ga bruksgjenstandene de laget et kunstnerisk uttrykk. Jeg har selv en liten visp som jeg bruker, nydelig utført, og i en praktisk størrelse.

Konklusjoner

Rapporten konkluderer med at undersøkelsen på Duasletta har dokumentert en lokalitet med høy kulturhistorisk verdi knyttet til romanifolkets/taternes bruk av området som liggeplass. Funnene bekrefter bruk av sletta fra 1930-40-tallet og frem til ca. 1980.

Funnene gir et helhetlig bilde av hverdagsliv, håndverk og sosialt samvær og bidrar til å synliggjøre en del av kulturarven som har vært lite dokumentert. Den understreker behovet for å innlemme romanifolkets/taternes kulturminner i Norges ordinære kulturminneforvaltning.

Metodene som ble brukt i undersøkelsen (metalledektorer og digital innmåling) ga gode resultater. Likeså intervjuene, som har vist seg å være en særs viktig del av innhenting av kunnskap.

Neste skritt

Det er et ønske å gjennomføre supplerende undersøkelser av Duasletta, for å dekke områder som ikke ble systematisk gjennomgått i 2025. Ved neste undersøkelse ønsker man å bruke GPS-sporing av søkemønster, for å sikre en mer fullstendig dekning og dokumentasjon.

Rapporten peker videre på at andre kjente liggeplasser i regionen bør undersøkes på tilsvarende måte, i dialog med minoritetsgruppen.

Iflg. prosjektlederen, agronom Ola Rønne, håper man å kunne undersøke resten av Duasletta til våren. Det håper vår egen metalledektor Tom-Arne Ullersmo også. Han er beredt, og Sørumspeilet vil i så fall både følge med og følge opp.

Kilder:

Rapport /arkeologisk undersøkelse dat. 08.10-2025
Tom-Arne Ullersmo, metalledektor
Prosjektleder Ola Rønne, seniorrådgiver/arkeolog Akerhus fylkeskommune
Wikipedia
Bildene er brukt med tillatelse fra rådgiver/fotograf Thea Kogstad

Side: 26 Sørumspeilet nr. 1 - 2026

interoptik

Nordfonn

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonn@interoptik.no
www.interoptik.no
Åpningstider: 10 – 20 (18)

Økland

BYGDESERVICE

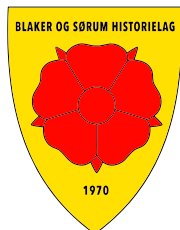
T&B Hansen

Installasjon AS

Romerike Sparebank

// For deg og lokalmiljøet
rsbank.no

SØRUM-SPEILET

RETURADRESSE:
BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG
POSTBOKS 82
1924 SØRUM

ISSN 1894-8154

Jakten på fortiden

Av Tom-Arne Ullersmo

Denne gang har jeg tatt med mitt aller siste funn, fra oktober i 2025. Funnet er gjort på et lite jordstykke tilhørende Fløgstad gård i Ullensaker kommune. Og dette er ikke hvilket som helst funn. Det hører faktisk til en spesiell funngruppe som hører til merovingertiden, dvs. ca. år 600-800 e.Kr. Spennen er laget av kobber og er gullforgylt.

Funnet er nederste del av en ryggknappspenne. Det var kvinnene som bar slike spenner, og det finnes ikke mange eksemplarer av dem i Norge. De som er funnet, regner man med er fra graver fra vikingtiden, og at spennene kan ha blitt tatt vare på som arvestykker i opp til 200 år før de ble begravet sammen med eieren.

For å vise hvor flotte disse spennene var har jeg tatt med et bilde (over t.v.) av en hel spenne, tilhørende Norges arktiske universitetsmuseum. Bildene i midten viser mitt funn, som da er nederste del av spennen. Det øverste bildet viser fremsiden som har en rund liten granatsten på toppen. Bildet under viser baksiden, som egentlig er hul, men er fylt med jord som ikke skal fjernes på slike funn, iflg. arkeologene. Ser man godt etter på kantene her så skimter man gullfargen.

Med på dette søket hadde jeg med meg min nevø Stian Ellingsen. Han har også blitt en ivrig metallsøker. Da vi søkte videre, i håp om å finne flere deler av spennen, var det han som fant en del som fylkesarkelog Reidun Marie Aasheim med 99% sikkerhet mener tilhører samme spenne (se bilde over t.h.).

Siden funn av slike ryggknappspenner er så sjeldne mener hun det er lite trolig at funnet stammer fra to forskjellige spenner på et så lite jorde som vi søkte på.

Et sjeldent og flott funn altså - og en super dag «på jobb» med metallsøkeren.